

Παραδόσεις Δογματικής Β Εαρινού Εξαμήνου 2019

ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ
ΕΠΙΚ. ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗΣ

Μάθημα 2^ο: Χριστολογία

Ο Υιός του Θεού γίνεται Υιός του Ανθρώπου

«Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα»

1. Η ενανθρώπιση του Θεού και η σωτηρία του κόσμου

- 1.1. Η έλευση του Θεού στον κόσμο: «Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν»
- 1.2. Η σάρκωση του Υιού και Λόγου «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου»
- 1.3. Ενανθρώπιση και θέωση

2. Η διδασκαλία της Εκκλησίας για τον Ιησού Χριστό

- 2.1. Το δόγμα της Χαλκηδόνας: Τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος
- 2.2. Η συμβολή της Θεοτόκου στο μυστήριο της ενανθρώπισης και η τιμή της Εκκλησίας προς το πρόσωπό της
- 2.3. Το χριστολογικό δόγμα στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας

Η ενανθρώπιση του Θεού και η σωτηρία του κόσμου

Η έλευση του Θεού στον κόσμο: «Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν»

Η ενανθρώπιση του Θεού πραγματοποιήθηκε για τη σωτηρία του κόσμου και του ανθρώπου. Η εκ του μη όντος δημιουργία και η φθορά των όντων, αλλά και μια σειρά ανθρωπολογικών προϋποθέσεων, προσδιορίζουν και ερμηνεύουν την Οικονομία του Θεού για τη σωτηρία. Το κτιστό είναι μια ύπαρξη που οφείλει την οντότητά της στην ελεύθερη θέληση του Θεού. Συνεπώς, η κτιστή ύπαρξη δεν είναι αιώνια ούτε υπάρχει αναγκαστικά. Η κτίση θα μπορούσε και να μην είχε υπάρξει. Εφόσον δημιουργήθηκε εκ του μη όντος, η επιστροφή της στο *μη ον* υφίσταται πάντοτε ως υπαρκτική απειλή. Η μόνη δυνατότητα για να ξεπερασθεί η απειλή αυτή είναι η ελεύθερη σύνδεση της κτίσης και του κτιστού με την αιτία της ύπαρξής τους, δηλαδή με την ελεύθερη θέληση και αγάπη του ακτίστου Θεού. Η εξαρτημένη ύπαρξη του ανθρώπου προέβη στη διακοπή των σχέσεων της με τον άκτιστο Θεό με την αρνητική άσκηση της ελευθερίας της. Αμέσως, άρχισε να βιώνει την απειλή της τρεπτότητας, της φθοράς και του θανάτου. Η αρχική δυνατότητα του ανθρώπου να εξομοιωθεί με τον Θεό, ώστε να ενώσει και τη δημιουργία ολόκληρη με τη ζωή του ακτίστου, σταμάτησε βίαια. Η μετέπειτα πορεία του ανθρώπου με την παρέμβαση του Θεού γίνεται

μία φιλάνθρωπη παιδαγωγία, ώστε να μπορέσει ο άνθρωπος να ασκήσει θετικά και ελεύθερα και πάλι τον υπεύθυνο ρόλο του έναντι του κόσμου. Ο άνθρωπος μόνος από την άλογη αλλά και τη λογική κτίση είχε το προνόμιο και την αποστολή να ενώσει το κτιστό με το άκτιστο. Συνεπώς, διά του ανθρώπου έπρεπε και πάλι να γίνει η αναμόρφωση και ανόρθωση του κτιστού. Για να ξεπεράσει ο κόσμος την εγγενή στη φύση του φθορά, λόγω της κτιστότητάς του, η οποία έγινε μόνιμη απειλή και πραγματικότητα μετά την πτώση, χρειαζόταν την άμεση επέμβαση του ακτίστου, η οποία θα συμπεριελάμβανε και την ελεύθερη συγκατάθεση του κτιστού. Καθόσον το πρόβλημα της φθοράς και του θανάτου δεν είναι ηθικό και υπήρχε εξαρχής ως δυνατότητα, λόγω της κτιστής και πεπερασμένης φύσης των όντων, η σωτηρία του κτιστού δεν αποτελούσε πρόβλημα ηθικό, αλλά κατ' εξοχήν υπαρκτικό. Η πρωτοβουλία αυτή του ακτίστου Θεού δεν θα έπρεπε να σημάνει απλώς υπακοή και συγχώρηση ηθικού ή δικανικού χαρακτήρα. Επομένως, ούτε ο άνθρωπος μόνος ούτε άγγελος ούτε ο Θεός μόνος, δίχως την ελεύθερη συνεργασία και συγκατάθεση του ανθρώπου, ήταν δυνατό να ελκύσει και πάλι το κτιστό στη ζωή του ακτίστου. Η συνθετική αυτή θεώρηση της πατερικής σκέψης ερμηνεύει και «τὸ ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον, καὶ ἄγγελοι ἄγνωστον μυστήριον» της ενανθρώπισης του Λόγου. Σε ένα κλίμα εντελώς διαφορετικό από τις δικανικές θεωρίες της δυτικής θεολογίας που τοποθετούν την αιτία της ενανθρώπισης σε ηθικά, ψυχολογικά ή δικανικά περιγράμματα, όπως η σχολαστική θεωρία περί ικανοποίησης της θεϊκής δικαιοσύνης του Ανσέλμου Κανταβρυγίας, η πατερική θεολογία διέκρινε την έκφραση αγάπης και ελευθερίας του Τριαδικού στην οποία απάντησε θετικά με την ενεργό συμμετοχή της η ανθρώπινη ύπαρξη.

Η σάρκωση του Υιού και Λόγου «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου»

Η ενανθρώπιση του Υιού και Λόγου, σύμφωνα με την ευαγγελική πίστη και τη διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας είναι η υπέρτατη συγκατάβαση του Θεού προς την ανθρωπότητα. Στο πρόσωπο του προαιώνιου Λόγου, ο οποίος σαρκώνεται ελεύθερα, πραγματοποιείται η μόνιμη διάβαση της αχώρητης θεότητας στην ανθρώπινη ύπαρξη, αποκαλύπτοντας το πέλαγος της φιλάνθρωπης οικονομίας και αγάπης, η οποία εκδηλώνεται Τριαδικά. Ο Πατήρ ευδοκεί την ενανθρώπιση και χαρίζει τον Υιό του, ενώ ο Υιός, ο οποίος «εαυτὸν ἐκένωσεν», εισέρχεται εν προσώπῳ στην κτιστή και πεπερασμένη ανθρωπότητα για τη σωτηρία της. Η κατ' άνθρωπον σύλληψη και γέννηση του Χριστού είναι έργο μυστικό της επενέργειας του Αγίου Πνεύματος, το οποίο παραμένει μυστήριο, ακόμη και όταν έχει πραγματοποιηθεί. Το άψαυστο χριστολογικό μυστήριο ως ένωση κτιστού και ακτίστου στην υπόσταση του Λόγου συνιστάται «ἐξ ἄκρας συλλήψεως» από τη δημιουργική ενέργεια και χάρη του Αγίου Πνεύματος στην Παρθένο Μαρία. Θεῖος και ανθρώπινος παράγοντας συμβάλλουν αποφασιστικά κατά τον ιδιαίτερο τρόπο τους στην πραγματοποίησή του, ώστε η αλήθεια της ενανθρώπισης εξαρτάται από την εν Χριστῷ ακεραιότητα και πληρότητα και της θεότητας αλλά και της ανθρωπότητας. Ασφαλώς, η πρωτοβουλία της ενανθρώπισης ανήκε στην ελεύθερη ευδοκία του Τριαδικού Θεού. Αν, όμως, η ανθρωπότητα δεν συμμετείχε και αυτή ελεύθερα στην εκούσια κένωση του Υιού, τότε όλη η διαδικασία θα ήταν οπωσδήποτε αναγκαστική. Εφόσον καμία σχέση ουσίας δεν υφίσταται μεταξύ του ακτίστου Θεού και του κτιστού ανθρώπου, μία βίαιη πρόσληψη του κτιστού, δίχως την ελεύθερη αποδοχή και συγκατάθεσή του, τελικά θα αποτελούσε συντριβή και υπαρκτικό εκμηδενισμό της ανθρώπινης φύσης. Στη μακρά διαδρομή της Παλαιάς Διαθήκης, η ευδοκία και πρωτοβουλία του Θεού αναζητούσε ως αναγκαίο όρο την ελεύθερη και ενεργητική

ανταπόκριση του ανθρώπου. Ο όρος της ελεύθερης αυτής διαδικασίας εκπληρώνεται στο πρόσωπο της Θεοτόκου Μαρίας και σημαδεύει το γεγονός της ενσάρκωσης, αναδεικνύοντας τον ενανθρωπήσαντα ελεύθερη προσωπική ύπαρξη, η οποία προέρχεται και από την ελεύθερη συγκατάθεση της ανθρώπινης φύσης. Η ευδοκία του Πατρός, η αυτοουργία του Υιού και η συνέργεια του Αγίου Πνεύματος αφενός, η προσωπικότητα και ο πανανθρώπινος ρόλος της Παναγίας Θεοτόκου αφετέρου, συνθέτουν το πλαίσιο της ένσαρκης επιδημίας του Θεού. Δεν πρόκειται για την πλάση ενός ανθρώπου παρόμοιου με τον Αδάμ, αλλά για την πραγμάτωση της προαιωνίας βουλής του Θεού για τον ανακαινισμό και την επάνοδο της ανθρωπότητας στη θεία ζωή. Ο ενυπόστατος Υιός και Λόγος του Θεού αυτοπροσώπως επισκιάζει δια του Αγίου Πνεύματος και προξενεί στην κεχαριτωμένη Μαρία την εν Χριστώ ένωση της θεότητας και της ανθρωπότητας. Η προσωπική εγκατοίκηση του Υιού και Λόγου στα όρια του κτιστού είναι έργο του Αγίου Πνεύματος κατεξοχήν. Η συνεργία της Παναγίας φθάνει έως τον προσωπικό της αγιασμό, στην καθαρότητα και συγκατάνευσή της, η οποία οδηγεί και ταυτίζει την ανθρώπινη με τη θεία θέληση. Ο απόλυτος λόγος του μυστηρίου, η άνοιξη της κτιστής ύπαρξης και η ένωση με τη θεότητα, ανήκει στην «ασύμμετρη» προς την ανθρώπινη συνέργεια του Αγίου Πνεύματος. Η γέννηση και σύσταση του ένσαρκου Λόγου ως αποτέλεσμα ελευθερίας έπρεπε εξάπαντος να μην εμπλακεί στις βιολογικές συνθήκες της γέννησης των κτιστών όντων, τα οποία μετά την υπαρκτική αστοχία των πρωτόπλαστων ανθρώπων φέρουν εξαρχής τη σφραγίδα της αναγκαιότητας και της φθοράς του θανάτου. Στο σημείο αυτό καταφαίνεται ακριβώς ο καίριος ρόλος του συνεργούντος Πνεύματος στην ένσαρκη επιδημία του Λόγου. Ενώ η ενανθρώπιση έπρεπε να ήταν πραγματική και όχι φαινομενική ένωση ένωση κτιστού και ακτίστου, παράλληλα, για να είναι δυνατή μία τέτοια ένωση, χρειαζόταν η υπέρβαση και στάση των φυσικών νόμων, που προκαθορίζουν και κινούν τον βιολογικό κύκλο της ανθρώπινης ζωής. Τούτο κατορθώνεται με την παρθενική σύλληψη του Χριστού, την οποία ενήργησε το αιωνίως συμπαρομαρτούν και εν Υιώ αναπαυόμενον Πνεύμα. Η ενσάρκωση του Λόγου είναι ένα πνευματολογικό γεγονός κατεξοχήν. Όχι μόνο η πρόσληψη και ένωση της ανθρώπινης φύσης με τη θεία, αλλά και η ανθρωπότητα του Χριστού καθ' αυτήν, την οποία προσέφερε η Παρθένος, συνιστάται από τις ενέργειες του Αγίου Πνεύματος. Το Άγιο Πνεύμα απεγκλωβίζει εν Χριστώ την ανθρωπότητα και δι' αυτής ολόκληρη την κτίση από τον θανάσιμο εγκεντρισμό της στη νεκρούμενη ζωή. Ο Υιός συγκαταβαίνει ως Θεός και γεννάται ως Θεός και άνθρωπος, υπερβαίνοντας και θραύοντας τα δεσμά της πεπτωκυίας φύσης κατά την εκ Παρθένου γέννησή του.

Μία άρρητη αμοιβαιότητα και περιχώρηση συνδέει τον Χριστό με το Άγιο Πνεύμα. Ο Ιησούς Χριστός αναδεικνύεται ο κατ' εξοχήν Πνευματοφόρος, ο *κεχρισμένος* του Πνεύματος. Σε Αυτόν ως Θεό προαιωνίως αλλά και ως άνθρωπο, πλέον, αναπαύεται το πλήρωμα των ενεργειών και των χαρίτων του Πνεύματος. Δίχως να φανερώνει το πρόσωπό του, το Άγιο Πνεύμα μαρτυρεί τον Χριστό ως Θεό σε όλα τα στάδια της επίγειας οικονομίας του και, αμοιβαίως, ο Χριστός αποκαλύπτει τη θεότητα και ομοτιμία του Αγίου Πνεύματος. Με την ενανθρώπιση του δεύτερου Αδάμ ανακαινίζεται ο άνθρωπος και επιστρέφει σε αυτόν το αρχέγονο δώρημα του Πνεύματος. Τώρα πλέον το Άγιο Πνεύμα εισάγεται εκ νέου στην κτιστή ύπαρξη ολότελα προσωπικά, λόγω της υποστατικής ένωσης του Λόγου. Δια του Αγίου Πνεύματος, η ανθρώπινη φύση του Χριστού γίνεται στην Εκκλησία πηγή ακένωτη των ενεργειών της Αγίας Τριάδος προς σύμπασα την ανθρωπότητα και την κτίση. Μετά την Ανάληψη, με την αποστολή και δράση του Παρακλήτου Πνεύματος, το γεγονός του Χριστού

επεκτείνεται, λαμβάνοντας καθολική διάσταση, γιατί δεν υπόκειται πλέον στους περιορισμούς του χώρου και του χρόνου. Δια του Αγίου Πνεύματος ο Χριστός αναλαμβάνει το Σώμα της Εκκλησίας, γίνεται η *συλλογική και περιληπτική Προσωπικότητα*, η οποία ενσωματώνει ελεύθερα και ενοποιεί χαρισματικά κάθε ανθρώπινη ύπαρξη. Ο νέος αυτός τρόπος της διαρκούς παρουσίας του Χριστού στον κόσμο, ενεργοποιείται μετά την Πεντηκοστή και συνιστά τη χριστολογική και συνάμα πνευματολογική βάση των μυστηρίων της εκκλησιαστικής κοινότητας. Το ιδιαίτερο αυτό έργο του Πνεύματος κάνει τον Χριστό να μερίζεται αμερίστως και να μετέχεται από πολλούς χριστοειδείς, από τις πολλές ανθρώπινες υπάρξεις.

Ενανθρώπηση και θέωση

Επισημάναμε ήδη ότι ο ίδιος ο Θεός παρέχει τη λύση του δράματος και του αδιεξόδου της κτιστής ύπαρξης μέσα στην αναγκαιότητα της φθοράς και του θανάτου. Η παρέμβασή του στην ανθρώπινη τραγωδία πραγματοποιείται με πλήρη ελευθερία, δίχως να συντρίψει ή να εξουθενώσει την ελευθερία και ακεραιότητα του ανθρώπου. Η λύση της Χριστολογίας στο αδιέξοδο της οικονομίας του Αδάμ θα έπρεπε να σημάνει υπέρβαση του θανάτου μέσα από την ίδια τη φύση του κτιστού, η οποία και εθελούσια τον υπέστη. Η υπέρβαση της φθοράς χρειαζόταν να αγκαλιάσει ολόκληρη την ανθρωπότητα και όχι κάποιο μεμονωμένο άνθρωπο. Χρειαζόταν νέος Αδάμ, που να διαθέτει τέτοια υπόσταση, ώστε και να αποτελεί τον προσωπικό φορέα της θεϊκής παρέμβασης και να σχετίζεται και να ενσωματώνει κατά κάποιο τρόπο στην ύπαρξή του όλα τα ανθρώπινα πρόσωπα, υπερβαίνοντας τις ποικίλες διαιρέσεις της κτιστής ύπαρξης. Ακόμη, η ανθρώπινη ύπαρξη, στην οποία θα πραγματωνόταν η σωτήρια επέμβαση, έπρεπε να ήταν πλήρης και ακέραιη και κατά το σώμα και κατά την ψυχή. Μάλιστα, η υπέρβαση του θανάτου θα έπρεπε να γινόταν κτήμα και των ήδη νεκρών. Η ανθρώπινη ύπαρξη, που θα δέχονταν την παρουσία του άκτιστου Θεού, θα έπρεπε να ήταν αποδεδειγμένη από την αμαρτία. Οπωσδήποτε, μία τέτοια σωστική ενέργεια μέσα στην ίδια τη φύση και τη λειτουργία της ανθρωπότητας, ούτε άγγελος ούτε οποιοσδήποτε άνθρωπος ήταν δυνατό να κατορθώσει παρά μόνον ο ενανθρωπήσας Θεός. Στην προοπτική της κατ' εικόνα και ομοίωσιν Θεού πλάσης του ανθρώπου, σύσσωμη η πατερική παράδοση διέγινωσε δυναμικά την αρχετυπική σχέση του Λόγου του Θεού με την ανθρώπινη ύπαρξη. Με αυτές τις ανθρωπολογικές προϋποθέσεις η θεολογία των Ελλήνων Πατέρων της Εκκλησίας διέκρινε, γιατί ο Υιός ενανθρώπησε και όχι ο Πατήρ ή το Πνεύμα. Η παράδοση παρέμβαση του Υιού περιλαμβανόταν κατά κάποιο τρόπο στη θετική ανέλιξη της οικονομίας του Αδάμ ως σταδιακής ένωσης κτιστού και ακτίστου. Η «αρχέγονη» εκείνη Χριστολογία, δίχως να αλλάζει προσανατολισμό, μετατρέπεται τώρα, λαμβάνοντας υπ' όψιν το τραγικό δεδομένο της πτώσης και της φθοράς του ανθρώπινου γένους. Η ενανθρώπηση υπήρξε ο απόλυτος και πρωταρχικός σκοπός του Θεού στην πράξη της δημιουργίας. Το ανθρώπινο γένος «και προ του θανάτου θνητόν ως εκ ρίζης τοιαύτης», είχε ανάγκη ολοκλήρωσης και ένωσης με το Αρχέτυπο. Το χριστολογικό γεγονός δεν έχει απόλυτη αιτία την πτώση του Αδάμ και τον φθόνο του διαβόλου, αλλά αποτελούσε εξαρχής το τέρμα της τελείωσης του πρώτου ανθρώπου. Η ιστορία της θείας Οικονομίας είναι *θεολογία γεγονότων*, που συντείνουν απαρχής προς το τέλος και, ως εκ τούτου, δεν εγκλωβίζεται μονοσήμαντα στο σωτηριολογικό σχήμα «πτώση-απολύτρωση», αλλά εκτείνεται από τη δημιουργία μέχρι τα έσχατα της Βασιλείας. Γι' αυτό ακριβώς και η εν Χριστώ σωτηρία δεν είναι, απλώς, η απεμπλοκή από το προπατορικό αμάρτημα, αλλά η πραγμάτωση του αρχικού σκοπού της ένωσης κτιστού και

ακτίστου. Η σωτηρία αυτή δεν εξαντλείται στη θεραπεία της έκπτωτης φύσης, αλλά συντελείται στην εν Χριστώ ζωή της θεώσεως. Η σωτηρία είναι και θέωση, όταν το μυστήριο της Οικονομίας συγκεφαλαιώνεται στη θεογνωσία που αποκαλύπτει το πρόσωπο του ενανθρωπήσαντος Υιού και στην κοινωνία με τη ζωή της Αγίας Τριάδος.

Ο θεολογικός ορίζοντας της πατερικής ανθρωπολογίας κινείται μεταξύ δημιουργίας και Βασιλείας σε μία εσχατολογική προοπτική. Σκοπός και κατάληξη της δημιουργίας ολόκληρης είναι ο ίδιος ο Θεός, ενώ αρχέτυπο του ανθρώπου είναι ο ένσαρκος Λόγος, προς τον οποίο τείνει εξαρχής η ανθρωπότητα. Ο Θεός δημιουργεί, βλέποντας το εσχατολογικό τέλος των όντων, που είναι ο ίδιος ο Θεός. Κέντρο, αιτία και έσχατος σκοπός, αρχή και τέλος των όντων, είναι ο Χριστός. Για τον Χριστό πλάστηκε εξαρχής ο άνθρωπος, για δε τον άνθρωπο δημιουργήθηκε ο κόσμος. Σκοπός της δημιουργίας του κόσμου και του ανθρώπου είναι η αγαπητική κοινωνία και η ένωση με τον Θεό μέσω του Χριστού. Έτσι, η ενσάρκωση αποσυνδέεται ως αιτιατό από το συμβάν του προπατορικού αμαρτήματος και από το κλειστό διάνυσμα μεταξύ πτώσης και απολύτρωσης. Η προοπτική αυτή θα αναπτυχθεί σε βάθος στη θεολογία των *λόγων των όντων* του αγίου Μαξίμου του Ομολογητή. Όλα τα όντα τελούν εν εξελίξει και εν πορεία. Η δημιουργία και η ιστορία των όντων κινείται και εξελίσσεται προς ένα τέλος, το οποίο συνίσταται στην πλήρη κοινωνία και αμετάπτωτη σχέση των κτιστών με τον άκτιστο Θεό. Οι δικαιοκτικές παραστάσεις και αναφορές περί της σωτηρίας της πατερικής θεολογίας δεν είναι παρά ερμηνευτικά σχόλια στις περί δικαίωσης και απολυτρώσεως του ανθρώπου βιβλικές αναφορές, τις οποίες εντάσσει οργανικά στη μυστηριακή και κυρίως στην ευχαριστιακή προοπτική της εν Χριστώ ζωής. Ο Χριστός είναι το μυστήριο της Εκκλησίας. Ο Χριστός ως νέος Αδάμ είναι η πύλη της ζωής διά των μυστηρίων. Η αθανασία κατορθώθηκε στο σώμα του Σωτήρος. Ο Χριστός είναι ο τέλειος άνθρωπος.

Η διδασκαλία της Εκκλησίας για τον Ιησού Χριστό

Το δόγμα της Χαλκηδόνας: Τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος

Ο θεολογικός αγώνας της αρχαίας Εκκλησίας είχε στο επίκεντρό του το πρόσωπο του Χριστού. Αντιμετωπίζοντας τις διάφορες αιρετικές αντιλήψεις, η Εκκλησία οριοθέτησε δογματικά την εν Χριστώ πίστη και εμπειρία της. Ο δοκητισμός ως διαρχία πνευματικού και υλικού κατά τα ελληνικά πρότυπα σκέψης εμφανίζεται ήδη κατά τα τέλη του 1ου αι. Στον 2ο αι. κυριαρχεί ο Γνωστικισμός ως διαρχικό και ιεραρχικό σύστημα με ελληνικές και ιουδαϊκές προϋποθέσεις. Η αντιβιβλική και αντιχριστολογική βάση του Γνωστικισμού αποθεώνει την πνευματική ουσία του ανθρώπου και καταδικάζει την υλική σύστασή του. Ο Σαβέλλιος δίδασκε ότι ο Πατήρ, ο Υιός και το Άγιον Πνεύμα είναι φανερώσεις του ενός και μοναδικού Θεού και δεν είναι τρεις ιδιαίτερες υποστάσεις. Ακολούθως, κατά τον Άρειο, ο Λόγος θεωρείται ως το πρώτο κτιστό δημιούργημα του Θεού. Κατά τον Απολλινάριο, ο Λόγος προσέλαβε άψυχο και άλογο σώμα. Για τον Νεστόριο ο Ιησούς δεν ήταν Θεός αλλά θεοφόρος, αφού οι δύο φύσεις του Χριστού ήταν πλήρως διακεκριμένες, ενώ η σχέση τους ήταν απλώς ηθική. Η Παναγία υπήρξε απλώς Χριστοτόκος ως ανθρωποτόκος και όχι Θεοτόκος, αφού γέννησε έναν άνθρωπο, στον οποίο κατόπιν ενοίκησε ο Θεός Λόγος. Ο μονοφυσιτισμός του Ευτυχούς, αντίθετα από τον Νεστόριο, πρέσβευε ότι η ανθρώπινη φύση του Χριστού απορροφήθηκε πλήρως από τη θεϊκή. Στη συνέχεια, ο μονοθελητισμός, ενώ δεχόταν τις δύο φύσεις του Χριστού, αναγνώριζε, ωστόσο, μονάχα μία θέληση και μία ενέργεια στον Χριστό.

Η πατερική σκέψη ανέπτυξε τη θεολογία της για το τριαδολογικό και χριστολογικό δόγμα με βάση τη βιβλική και εκκλησιαστική παράδοση. Η αρειανική αίρεση καταδικάζεται από την Α΄ Οικουμενική Σύνοδο, ενώ η μετεξέλιξή της στην αίρεση του Απολλιναρισμού απορρίπτεται από τη Β΄ Οικουμενική Σύνοδο. Η σύνοδος αυτή προχώρησε σε εκ νέου καταδίκη του Αρείου, ενώ με βάση τη θεολογία των Καππαδοκών και κυρίως του αγ. Γρηγορίου του Θεολόγου διακήρυξε τη θεότητα του Αγίου Πνεύματος έναντι της αίρεσης του Μακεδόνιου, ολοκληρώνοντας το Τριαδολογικό δόγμα. Η Γ΄ Οικουμενική Σύνοδος απέρριψε τον νεστοριανισμό και δογμάτισε ότι η Παναγία μπορεί να ονομάζεται Θεοτόκος. Η Χριστολογία της Εκκλησίας με βάση τη διδασκαλία του Μεγάλου Αθανασίου αναπτύσσεται από τους κατοπινούς Πατέρες, όπως ο Κύριλλος Αλεξανδρείας, του οποίου η θεολογία θα αποτελέσει τη βάση της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου, η οποία αντιμετώπισε τον μονοφυσιτισμό του Ευτυχή. Στην ίδια γραμμή αντιμετωπίστηκε διεξοδικά η νέα χριστολογική αίρεση του μονοθελητισμού από τη θεολογία του αγίου Μαξίμου και την ΣΤ΄ Οικουμενική Σύνοδο, ενώ η εικονομαχική έριδα, που κλείνει τον χριστολογικό αυτό κύκλο, βρήκε στο έργο του αγίου Ιωάννη Δαμασκηνού και στην Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο την έξοχη ανατομία της προηγούμενης χριστολογικής διδασκαλίας, αλλά και τη ρηξικέλευθη υπεράσπιση της θεολογίας των εικόνων, η οποία ανεφάνη ως τελευταία αναλαμπή του χριστολογικού μονοφυσιτισμού και της υποτίμησης του υλικού στοιχείου.

Το γεγονός του Χριστού από τη σύλληψη έως την ανάληψη δεν μπορεί να απομονωθεί από το μυστήριο της υποστατικής ένωσης των δύο φύσεων και της θέωσης της ανθρώπινης. Ο ενανθρωπήσας Υιός είναι αχώριστος από τον Πατέρα και το Πνεύμα. Η Χριστολογία αποκαλύπτει τη δυνατότητα του κατ' εικόνα Θεού ανθρώπου να επανεύρει και στερεώσει τη σχέση του με τον Δημιουργό, ακόμη και να ενωθεί καθ' υπόστασιν και να συνδιαιωνίζεται ατρέπτως μαζί του. Η ένωση των δύο φύσεων του Χριστού, όμως, δεν συμπεριλαμβάνει και δύο αντίστοιχες υποστάσεις, διότι κάτι τέτοιο θα σήμαινε εξ ανάγκης και την αμοιβαία σύγχυση και τροπή της θεότητας και της ανθρωπότητας. Αν η κτιστή ανθρώπινη φύση ενωνόταν με ιδιαίτερη υπόσταση με τη θεία ουσία, τότε ή η ανθρωπότητα θα εκμηδενιζόταν λόγω της αβυσσαλέας διαφοράς κτιστού και ακτίστου, ή η θεότητα θα έπαυε να είναι τρισυπόστατη και άκτιστη. Οπωσδήποτε, όμως, μία απολύτως «συμμετρική Χριστολογία» θα περιόριζε τελικά την ανθρωπότητα στα όρια της αυθυπαρξίας του κτιστού. Σε αυτή την περίπτωση η θέωση ως πραγματική κοινωνία με τον Θεό θα ήταν εντελώς ακατόρθωτη. Ο Χριστός είναι ένας κατά την υπόσταση και διπλός κατά τις φύσεις ως Θεάνθρωπος. Η *ασύμμετρη* αυτή *Χριστολογία*, όπως την εξέφρασε το δόγμα της Χαλκηδόνας, δεν θέτει την υπόσταση του Λόγου μεταξύ δύο φύσεων, η μηχανική ανάκραση και συνάφεια των οποίων πραγματοποιεί το χριστολογικό γεγονός. Αντίθετα, η αϊδίως ενούσια υπόσταση του Λόγου, προσλαμβάνοντας και την ανθρώπινη φύση, την καθιστά ομόθεη προς τη θεία. Εξαιτίας του ενυπόστατου χαρακτήρα της, η ανθρωπότητα του Χριστού λαμβάνει ό,τι ποτέ δεν θα μπορούσε να αποκτήσει, αν ήταν αυθυπόστατη. Συνεπώς, στη Χριστολογία όλα γίνονται *δια το ενιαίον της υποστάσεως*.

Σύμφωνα με την ορθόδοξη Χριστολογία, στο πρόσωπο του ενανθρωπήσαντος Υιού η θεία φύση ενώθηκε με την ανθρώπινη φύση που προσέλαβε ο Λόγος από τη Θεοτόκο Μαρία. Κάθε ιδίωμα και κάθε ενέργεια της ανθρώπινης ύπαρξης ως ενότητα σώματος και ψυχής προσλήφθηκε από τον Χριστό. Τίποτε το ανθρώπινο δεν έμεινε έξω από αυτή την ένωση, όπως ο νους, η έλλογη ψυχή και το ανθρώπινο θέλημα. Η πρωτοβουλία της πρόσληψης ανήκει στον Θεό. Η πραγματοποίησή της αφορά ολόκληρη την Αγία Τριάδα, κάθε πρόσωπο

της οποίας συνέβαλε κατά ιδιάζοντα τρόπο. Ο Πατήρ κατά τον τρόπο της «ευδοκίας», ο Υιός κατά τον τρόπο της «αυτουργίας» και το Άγιον Πνεύμα κατά τον τρόπο της «συνεργίας». Αλλά και η ανθρωπότητα του Χριστού δεν αποτέλεσε έναν παθητικό συντελεστή της πρόσληψης. Η ανθρωπινή φύση προσφέρεται στον Θεό ελεύθερα μέσα από το θέλημα της Παναγίας, που έκανε δυνατή τη συνάντηση θείου και ανθρώπινου θελήματος στον Χριστό. Ωστόσο, η ανθρωπότητα του Χριστού είναι ελεύθερη από κάθε φυσική και βιολογική αναγκαιότητα, γι' αυτό και γεννάται, υπερβαίνοντας τις βιολογικές δεσμεύσεις της κτιστής φύσης. Αλλά και ο άκτιστος Θεός με την ενανθρώπιση του υπερβαίνει τα όρια του ακτίστου και αρχίζει να υπάρχει με τον τρόπο του κτιστού. Μέσα από τη διπλή αυτή υπέρβαση, αλλά και την αντίδοση των ενεργειών και των ιδιωμάτων των δύο φύσεων, φανερώνεται αλλά και βιώνεται η αλήθεια της Εκκλησίας για τον Θεάνθρωπο Χριστό. Στο πρόσωπο του Χριστού το κτιστό και το άκτιστο ενώθηκαν με ένα τρόπο που δεν επιδέχεται διαίρεση («αδιαιρέτως») και δίχως να χάσουν την ιδιαιτερότητα και ξεχωριστή ταυτότητά τους («ασυγχύτως»). Ο Χριστός ενσαρκώνει την ελεύθερη ένωση κτιστού και ακτίστου ως τον τρόπο υπέρβασης του θανάτου («αχωρίστως» και «αδιαιρέτως»). Η εκκλησιολογική εμπειρία του χριστολογικού δόγματος της Χαλκηδόνας μεταφράζεται και βιώνεται ως ένας νέος *τρόπος υπάρξεως* του ανθρώπου. Η Εκκλησία στην ευχαριστιακή της συγκρότηση αποκαλύπτει το χριστολογικό παράδοξο της τέλειας ένωσης κτιστού και ακτίστου, δίχως να καταργείται η ιδιαιτερότητά τους. Η εμπειρία αυτή της Εκκλησίας αποτελεί τον μοναδικό τρόπο για να γίνει πραγματικότητα το υπαρξιακό νόημα και το σωτηριολογικό περιεχόμενο της Χριστολογίας. Στην Εκκλησία με το βάπτισμα και στη συνέχεια με τη Θεία Ευχαριστία αποκτούμε μια νέα υπόσταση, έναν καινούργιο τρόπο υπάρξεως, που πηγάζει από ένα πλέγμα σχέσεων με τον Χριστό. Η Χριστολογία της Χαλκηδόνας φανερώνει ακριβώς ότι η υπόσταση του Χριστού είναι η άκτιστη υπόσταση του αιώνιου Υιού της Αγίας Τριάδος και όχι κάποια κτιστή ανθρωπινή υπόσταση. Αν η υπόσταση του Χριστού ήταν κτιστή, τότε η υπέρβαση του θανάτου και η σωτηρία από τη φθορά θα ήταν ανέφικτη. Το ανθρώπινο πρόσωπο μπορεί να βιώσει το χριστολογικό δόγμα στη λειτουργική εμπειρία της Εκκλησίας ως αγάπη και ελευθερία, ως ένωση με τον Χριστό «αδιαιρέτως και ασυγχύτως».

Η συμβολή της Θεοτόκου στο μυστήριο της ενανθρώπισης και η τιμή της Εκκλησίας προς το πρόσωπό της

Η διήγηση της Παλαιάς Διαθήκης στο σύνολό της περιστρέφεται ουσιαστικά γύρω από το γενεαλογικό δένδρο της Θεοτόκου και, συνεπώς, του ίδιου του Χριστού. Η εκλογή της Παρθένου Μαρίας είναι το τέρμα μιας μακράς σειράς εκλογών και υιοθεσιών, που δεν πραγματοποιούνται με αυθαίρετη επιβολή, αλλά με την ελεύθερη συμβολή και συγκατάθεση των δικαίων της Παλαιάς Διαθήκης. Ο ρόλος τον οποίο διαδραμάτισε η Παναγία στην ενανθρώπιση του Χριστού έχει καίριες ανθρωπολογικές συνέπειες στην οικονομία της σωτηρίας. Η Παναγία Θεοτόκος δεν υπήρξε απλώς ένα φυσικό όργανο της ενσάρκωσης. Η προσωπικότητα και ο ρόλος της είναι αχώριστος από το σωτηριώδες έργο του Υιού της. Η συγκατάθεσή της στην ενανθρώπιση του Υιού υπήρξε η σύμπτωση της ανθρωπίνης με τη θεία θέληση ως ένα υπαρξιακό γεγονός αλληλοπεριχώρησης μεταξύ κτιστού και ακτίστου. Η Θεομήτωρ υπήρξε η χορηγός της ανθρωπότητας του Χριστού, γι' αυτό και κατέστη πηγή και ρίζα της ελευθερίας του ανθρώπινου γένους. Ο Θεός Λόγος έζησε ως άνθρωπος ως μέρος του σώματός της. Στην ορθόδοξη «Θεοτοκολογία» και θεομητορική ευσέβεια των πιστών δεν παρατηρείται καμία αποδέσμευση και αυτονόμηση από τη

Χριστολογία, όπως αντίθετα συμβαίνει με τη λεγόμενη Μαριολογία της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Έχοντας τη χάρη και συμπάρασταση του Αγίου Πνεύματος, και μολονότι ανήκει στο θνητό γένος του Αδάμ που κληρονόμησε την πτώση και τη φθορά του θανάτου, η Παναγία με την προσωπική της άσκηση ετοιμάζεται να υποδεχθεί τον Υιό και Λόγο του Θεού. Η ενσάρκωση του Λόγου ως έργο της Τριαδικής θεότητας επικυρώνεται από τη θέληση και πίστη της. Ωστόσο, το «γένειτο» της Θεοτόκου υπήρξε το «αβραμιαίο δικαίωμα», η κατάληξη της μακράς προετοιμασίας των δικαίων της Παλαιάς Διαθήκης. Το μυστήριο της Θεοτόκου είναι αχώριστο από το μυστήριο του Χριστού. Μολονότι υπήρξε προεγνωσμένο και κατά θεία ευδοκία, αυτό δεν αντιτίθεται στον απολύτως ελεύθερο χαρακτήρα της συναίνεσης και συνεργίας της Θεομήτορος. Εξάλλου, η Θεοτόκος ανταποκρίνεται στη θεία κλήση εξ ονόματος ολόκληρου του ανθρωπίνου γένους. Η αρετή της είναι αυτή που δόθηκε από τον Θεό Λόγο στην ανθρωπίνη φύση κατά τη δημιουργία. Το «ναι» της Θεοτόκου, μολονότι προέρχεται εκ της κοινής ανθρωπίνης φύσης, δεν είναι αθέλητο κα αναγκαστικό, αλλά ελεύθερο και προσωπικό. Στην Παρθένο Μαρία φυσικό και γνωμικό θέλημα συμπίπτουν, γι' αυτό και η ανταπόκρισή της στο θείο θέλημα, ενώ αφορά ολόκληρο το ανθρωπινό γένος, ενυποστασιάζεται προσωπικά από την ίδια. Συνεπώς, δεν επρόκειτο για κάποιο τυχαίο γεγονός, το οποίο εξαρτιόταν από την περιστασιακή προαίρεση και το τυχαίο δίλημμα ενός μεμονωμένου και ανεξάρτητου ατόμου, αλλά για την απάντηση της κατ' εικόνα πλασμένης ελευθερίας της ανθρωπίνης φύσης. Στο πρόσωπο της Θεοτόκου πραγματώνονται οι άπειρες δυνατότητες της ανθρωπίνης φύσης. Ο Θεός περιχωρείται και σαρκώνεται από τον άνθρωπο. Η κατάφαση της Παρθένου αποτελεί πλήρη και εγνωσμένη πράξη ελευθερίας. Στην άκτιστη ελευθερία της κένωσης του Λόγου η Παρθένος Μαρία εκπροσωπεί την απάντηση, τη συνεργία και προσφορά ολόκληρης της ανθρωπότητας. Η Παναγία, μόνη μέσα από όλη τη δημιουργία, κατόρθωσε τον σκοπό για τον οποίο υπάρχει η κτίση: να φθάσει στην πληρέστερη εγγύτητα με τον Θεό, να χωρέσει τον αχώρητο. Ολόκληρη η δημιουργία και αυτοί ακόμη οι άυλοι και νοεροί άγγελοι, διά της Θεοτόκου έχουν, πλέον, πρόσβαση στο γεγονός του Χριστού. Η αρχή αυτή της συνεργίας Θεού και ανθρώπου εκπληρώνεται και για τον κάθε άνθρωπο ξεχωριστά στο μυστήριο της ενσωμάτωσής του στο σώμα του Χριστού. Η μυστηριακή χάρη συνεργεί με την ελεύθερη ασκητική συγκατάθεση του πιστού στο έργο της σωτηρίας.

Το χριστολογικό δόγμα στη λειτουργική ζωή της Εκκλησίας

Η Εκκλησία στην εκκλησιολογική και ευχαριστιακή της υπόσταση εξαρχής υπήρξε μία *λατρεύουσα κοινότητα*. Στην αρχαία πατερική συνείδηση ο «κανόνας της προσευχής» ταυτίζεται με τον «κανόνα της πίστης» (*lex orandi lex est credendi*). Η πίστη και η λατρεία της αλληλοπεριχωρούνται οργανικά. Σύμφωνα με τον άγιο Ειρηναίο Λυώνος, «η διδασκαλία μας είναι σύμφωνη με την ευχαριστία και η ευχαριστία επικυρώνει τη διδασκαλία». Η λατρεία της Εκκλησίας αποτελεί οιονεί κατήχηση και συνεχή διδασκαλία, η οποία με έμπρακτο και δοξολογικό τρόπο εισάγει και εκκεντρίζει τους πιστούς στο περιεχόμενο και στη σωτηριολογική σημασία των δογμάτων της πίστης.

Κατ' αυτόν τον τρόπο η χριστοκεντρική πίστη και διδασκαλία της εντάσσεται οργανικά στο επίκεντρο της λειτουργικής ζωής. Η λατρεία στην πορεία και εξέλιξή της αποτέλεσε τον τρόπο με τον οποίο η Εκκλησία εξέφρασε τον βαθύτερο εαυτό της και σάρκωσε ευχαριστιακά, ποιητικά και έμπρακτα την ίδια την πίστη και τη ζωή της. Ολόκληρη η λατρεία της Ορθόδοξης Εκκλησίας αποτελεί ένα υμνολογικό και λειτουργικό σχόλιο του

Συμβόλου της Πίστεως, το οποίο με τη σειρά του αναδιατυπώνει την εν Χριστώ πίστη και την εμπειρία της. Για τον λόγο αυτό και τοποθετείται στην καρδιά της ευχαριστιακής λατρείας. Το χριστολογικό δόγμα διαπερνά και διαποτίζει έντονα τη λειτουργική και μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας. Οι λειτουργικές ευχές, η υμνολογία κατεξοχήν των δεσποτικών και θεομητορικών εορτών, οι ακολουθίες των Χαιρετισμών, ο Παρακλητικός Κανόνας, η Μεγάλη Τεσσαρακοστή και το Πάσχα, σύμπασα η λατρεία της Ορθόδοξης Εκκλησίας, η οποία κινείται γύρω από την πασχάλια εμπειρία, εκφράζει ποιητικά, μελωδικά και βιωματικά το γεγονός του Χριστού. Η υψηλή και πλούσια θεολογία των Πατέρων προσλαμβάνεται και μεταποιείται σε ρέουσα ποιητική δοξολογία στην υμνολογική παράδοση της Εκκλησίας. Συνάμα η γλώσσα της λατρείας, η θεολογία και η τέχνη της εικόνας, όπως και κάθε μορφή εκκλησιαστικής τέχνης, παραμένει ανερμήνευτη δίχως την επέκταση και εξακτίνωση του χριστολογικού δόγματος στη λατρεία και στη ζωή της Εκκλησίας.

Ως γνωστόν, η εν Χριστώ λατρεία της πρώτης Εκκλησίας καθόρισε και διέκρινε ριζικά τη χριστιανική πίστη από την ιουδαϊκή λατρεία αλλά και από τις διάφορες εθνικές μυστηριακές λατρείες. Οι διάφορες αιρέσεις που κατά καιρούς ανεφάνησαν, διαμόρφωσαν τη λατρεία της Εκκλησίας σε ασίγαστη έκφραση της Ορθοδοξίας, η οποία καθημερινά ομολογεί την πίστη της Εκκλησίας. Τα πάντα στη λατρεία, οι ύμνοι, οι ακολουθίες, τα μυστήρια, οι ευχές, οι λειτουργικές πράξεις, η εικονογραφία, η μουσική, η αρχιτεκτονική και κάθε άλλη τέχνη, αποτυπώνουν και διακηρύσσουν την ορθόδοξη πίστη της Εκκλησίας ως έκφραση και ομολογία της πίστης στην Αγία Τριάδα. Όταν οι μεγάλες αιρέσεις αμφισβήτησαν την Τριαδολογική, τη Χριστολογική ή την Πνευματολογική πίστη και εμπειρία της Εκκλησίας, αυτό αποτέλεσε δημιουργική πρόκληση, γιατί με την πατερική θεολογία και τις αποφάσεις των Συνόδων διατυπώθηκε η δογματική της διδασκαλία. Κορυφαίοι Πατέρες και θεολόγοι της Εκκλησίας συνέγραψαν λειτουργικά κείμενα, ύμνους και ευχές, σπουδαίοι υμνογράφοι απέδωσαν την ορθόδοξη πίστη με ποιητικό και δοξολογικό τρόπο, ενώ άλλοι γνωστοί και άγνωστοι καλλιτέχνες εξέφρασαν την ορθή πίστη και ευσέβειά της στην εικονογραφία και στη ναοδομία, καθώς και στις άλλες εκκλησιαστικές τέχνες. Πράγματι, η Εκκλησία προσέλαβε ποικίλα πολιτισμικά στοιχεία από λαούς και πολιτισμούς και σταδιακά διαμόρφωσε όχι μόνο ένα δικό της πλήρες εσωτερικό σύστημα λατρείας και έκφρασης αλλά και έναν ολόκληρο πολιτισμό προς τα έξω, τον ορθόδοξο πολιτισμό. Η ακτινοβολία του βυζαντινού κόσμου και πολιτισμού επιβίωσε και μετά την πάροδο των δέκα αιώνων του βίου του εξαιτίας της πολιτισμικής του ιδιαιτερότητας και της Ορθοδοξίας με την οποία επέδρασε ευεργετικά σε πολλούς λαούς, σε γλώσσες και σε πολιτισμούς μέχρι την εποχή μας.

Κείμενα

Ψαλ. 8,5-7: «τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκη αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτη αὐτόν; ἠλάττωσας αὐτόν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξη καὶ τιμὴ ἐστεφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτόν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου· πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ».

Εφ. 3,1-6: «Τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν, εἶπε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Χριστοῦ, ὃ ἐτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνώρισθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ

προφήταις ἐν Πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετόχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ Χριστῷ διὰ τοῦ εὐαγγελίου».

Α Ιω. 2,22-23: «τίς ἐστὶν ὁ ψεύστης εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει».

Κολ. 2,9: «ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς».

Κολ. 2,6-15: «Ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστόν· ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ ὑμᾶς, νεκροὺς ὄντας ἐν τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωποίησεν ὑμᾶς σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἤρεν ἐκ τοῦ μέσου προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ· ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ».

Β Ιω. 7: «ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσηλθόντες εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί· οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος».

Ιω. 1,1-3,14: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν... Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας».

Α Τιμ. 3,16: «καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν Πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλους, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπίστευθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ».

Α Τιμ. 2,5: «εἷς γὰρ Θεός, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς».

Α Ιω. 5,1: «Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός, ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ».

Ματθ. 16,13-20: «Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον· οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγεται εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπε· σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ δέ σοι λέγω ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα μηδενὶ εἰπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός».

Πραξ. 5,42: «πᾶσαν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν τὸν Χριστόν».

Πραξ. 17,1-3: «Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ Ἀπολλωνίαν ἦλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν Χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός, Ἰησοῦς ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν».

Α Περτ. 2,21-22: «εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμὸν ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ· ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ».

Β Κορ. 5,21: «τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη Θεοῦ ἐν αὐτῷ».

Ιω. 8,42 & 46: «εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· εἰ ὁ Θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἦκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε... τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διατί ὑμεῖς οὐ πιστεύετε μοι;».

Λουκ. 1,26-38: «Ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἣ ὄνομα Ναζαρέτ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυΐδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρθένου Μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν εἶπε· χαῖρε, κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σου· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἶη ὁ ἄσπασμος οὗτος. καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ· μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυΐδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. εἶπε δὲ Μαριάμ πρὸς τὸν ἄγγελον· πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ· Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύνამις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ. καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενὴς σου καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτῆς, καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρα· ὅτι οὐκ ἀδυνατήσῃ παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ῥῆμα. εἶπε δὲ Μαριάμ· ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος».

Λουκ. 1,46-50: «Καὶ εἶπε Μαριάμ. Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτήρῳ μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατὸς καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν».

Μεγάλου Ἀθανασίου, Κατὰ Ἀρειανῶν 1, 46-48, PG 26, 108-112: «ὁ δὲ Σωτὴρ τὸ ἔμπαλιν Θεὸς ὢν καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Πατρὸς ἀεὶ βασιλεύων, τοῦ τε Πνεύματος τοῦ ἁγίου χορηγὸς ὢν αὐτὸς, ὅμως δὲ λέγεται νῦν χρίεσθαι, ἵνα πάλιν, ὡς ἄνθρωπος λεγόμενος τῷ Πνεύματι χρίεσθαι, ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις, καθάπερ τὸ ὑψωθῆναι καὶ τὸ ἀναστῆναι, οὕτως καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐνοίκησιν καὶ οἰκειότητα κατασκευάσῃ. Τοῦτο δὲ σημαίνων καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ὁ Κύριος ἔλεγεν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ· Ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἑαυτὸν, ἵνα ὧσι καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. Τοῦτο δὲ λέγων ἔδειξεν, ὅτι μὴ αὐτός ἐστιν ὁ ἀγιαζόμενος, ἀλλ' ὁ ἀγιάζων· οὐ γὰρ παρ' ἐτέρου ἀγιάζεται, ἀλλ'

αὐτὸς ἑαυτὸν ἀγιάζει, ἵνα ἡμεῖς ἐν τῇ ἀληθείᾳ ἀγιασθῶμεν. Ὁ δὲ ἑαυτὸν ἀγιάζων Κύριός ἐστι τοῦ ἀγιάζειν. Πῶς οὖν τοῦτο γίνεται; πῶς δὲ τοῦτο λέγει ἢ ὅτι, «Ἐγὼ Λόγος ὢν τοῦ Πατρὸς, αὐτὸς ἑμαυτῷ ἀνθρώπῳ γενομένῳ δίδωμι τὸ Πνεῦμα· καὶ ἑμαυτὸν ἀνθρώπῳ γενομένῳ ἐν τούτῳ ἀγιάζω, ἵνα λοιπὸν ἐν ἐμοὶ ἀληθεῖα ὄντι (Ὁ δὲ Λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν) οἱ πάντες ἀγιασθῶσιν; Εἰ δὲ ἡμῶν χάριν ἑαυτὸν ἀγιάζει, καὶ τοῦτο ποιεῖ, ὅτε γέγονεν ἀνθρώπος, εὐδηλον, ὅτι καὶ ἡ εἰς αὐτὸν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ τοῦ Πνεύματος γενομένη κάθοδος, εἰς ἡμᾶς ἦν γινομένη, διὰ τὸ φορεῖν αὐτὸν τὸ ἡμέτερον σῶμα».

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Επιστολή Δ', Προς Νεστόριον β'*: PG 77, 45BCD: «... Σάρκα ἐμψυχωμένην ψυχὴ λογικὴ ἐνώσας ὁ Λόγος ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, ἀφράστως τε καὶ ἀπερινοήτως γέγονεν ἀνθρώπος καὶ κεχηρημάτικεν Υἱὸς ἀνθρώπου, οὐ κατὰ θέλησιν μόνην ἢ εὐδοκίαν ἀλλ' οὐδέ ὡς ἐνπροσλήψει προσώπου μόνου· καὶ ὅτι διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἐνότητα τὴν ἀληθινὴν συναχθεῖσαι φύσεις· εἰς δὲ ἐξ ἀμφοτέρων Χριστὸς καὶ Υἱός· οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορὰς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἐνώσιν ἀποτελεσασῶν δὲ μᾶλλον ἡμῖν τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ υἱόν, θεότητας τε καὶ ἀνθρωπότητος, διὰ τῆς ἀφράτου καὶ ἀπορρήτου πρὸς ἐνότητα συνδρομῆς. Οὕτω τε λέγεται, καίτοι προ αἰώνων ἔχων τὴν ὑπαρξίν καὶ γεννηθεῖς ἐκ Πατρὸς, γεννηθῆναι καὶ κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς, οὐχ ὡς τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαβούσης ἐν τῇ ἁγίᾳ Παρθένῳ· οὔτε μὴν δεηθείσης ἀναγκαίως δι' ἑαυτὴν δευτέρας γεννήσεως, μετὰ τὴν ἐκ Πατρὸς... Ἐπειδὴ δὲ... , ἐνώσας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν τὸ ἀνθρώπινον, προήλθεν ἐκ γυναικὸς, ταύτῃ τοι λέγεται γεννηθῆναι σαρκικῶς. Οὐ γὰρ πρῶτον ἀνθρώπος ἐγεννήθη κοινός ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου· εἰθ' οὕτω καταπεφοίτηκεν ἐπ' αὐτὸν ὁ Λόγος· ἀλλ' ἐξ αὐτῆς μήτρας ἐνωθεῖς, ὑπομείναι λέγεται γέννησιν σαρκικὴν, ὡς τῆς ἰδίας σαρκὸς τὴν γέννησιν οἰκειούμενος».

Το κείμενο τῶν Διαλλαγῶν, τὸ υπέγραψε αὐτοῦσιο υπέγραψε καὶ ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, PG 77, 172CD καὶ 176CD-177A:

«Ὁμολογοῦμεν τοιγαροῦν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, Θεὸν τέλειον καὶ ἀνθρώπῳ τέλειον ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, προ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἔσχατων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Δύο γὰρ φύσεων ἐνώσις γέγονε, διὰ ἕνα Χριστὸν, ἕνα υἱόν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν. Κατὰ ταύτην τὴν τῆς ἀσυγχύτου ἐνώσεως ἐννοίαν, ὁμολογοῦμεν τὴν ἁγίαν Παρθένον Θεοτόκον, διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνώσαι ἑαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν. Τας δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς ἴσμεν τοὺς θεολόγους ἀνδρας τὰς μὲν κοινοποιούντας ὡς ἐφ' ἑνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιρούντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων καὶ τὰς μὲν θεοπρεπεῖς κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰς δὲ ταπεινὰς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ παραδίδοντας».

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Ἀπολογητικὸς υπέρ τῶν 12 Κεφαλαίων Η'*: PG 76, 401A: «... τὴν καθ' ὑπόστασιν ἐνώσιν γενέσθαι φημέν, τοῦ «καθ' ὑπόστασιν» οὐδὲν ἕτερον ἀποφαίνοντος, πλην ὅτι μόνον ἡ τοῦ Λόγου φύσις, ἡγουν ὑπόστασις, ὅ ἐστὶν αὐτὸς ὁ Λόγος, ἀνθρωπεῖα φύσει κατὰ ἀλήθειαν ἐνωθεῖς, τροπῆς τινος δίχα καὶ συγχύσεως».

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Α'*: PG 73, 160D: «Οὐκ εἰς σάρκα δὲ τὸν Λόγον ἐλθεῖν, ἀλλὰ σάρκα γενέσθαι φησὶν, ἵνα μὴ καθάπερ ἐν προφήταις τυχόν ἢ καὶ ἐτέροις τῶν ἁγίων τισὶν ἐπιφοιτησάτω σχετικῶς ὑπολάβῃς αὐτὸν, ἀλλ' αὐτὸ κατὰ ἀλήθειαν γενέσθαι σάρκα, τοῦτ' ἐστὶν ἀνθρώπῳ».

Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Εἰς τὸ Ἰωάν. ΣΤ'*: PG 73, 1012 A: «Ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ Θεὸς ὁ Λόγος, ἕτερος νοεῖται παρά τὴν σάρκα. Ἡ δὲ σὰρξ ἐστὶν, ἕτερον τι νοεῖται παρά τὸν Λόγον. Ἡ δὲ

γένονεν άνθρωπος ο εκ Θεού Λόγος, αργήσει παντελώς το έτερος και έτερος δια την άρρητον ένωσην και σύνοδον. Είς γαρ και μόνος Υιός και προ της σαρκός συνόδου και ότε συνήλθε σαρκί, δια δε της σαρκός ολοκλήρως τον άνθρωπον ονομάζομεν...».

Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Λόγος κατά των μη βουλομένων ομολογείν Θεοτόκον την Αγίαν Παρθένον Θ': PG 76, 265 B: «...Ει δε μετά την ένωσην κέχρισται, την δε ένωσην (=των δύο φύσεων) ου βούλονται λέγειν πριν εκ της Παρθένου τεχθήναι (=υποστήριζαν ότι μετά την γέννηση ένώθηκε ο Λόγος με τον Χριστό), ουδέ χριστοτόκος ουκέτι προς αυτών η Παρθένος ομολογηθήσεται. Ει γαρ χριστοτόκος, πάντως ότι και Θεοτόκος. Ει δε ου Θεοτόκος, ουδέ χριστοτόκος...».

Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Επιστολή Α', Προς μοναχούς: PG 77, 13BC: «Ει γαρ εστί Θεός ο Κύριος ημών Ιησοῦς Χριστός, πως ου Θεοτόκος η τεκούσα η αγία Παρθένος; ... Ταύτην ημίν την πίστιν παρέδοσαν οι... Μαθηταί (=του Χριστού), καν ει μη της λέξεως πεποιήνται μνήμην... Ο πατήρ ημών Αθανάσιος της Αλεξανδρέων Εκκλησίας... Άνω τε και κάτω Θεοτόκον αποκαλεί την Αγίαν Παρθένον».

Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Επιστ. Δ': PG 77, 45BCD: «...Σάρκα εμπυχωμένην ψυχή λογική ένώσας ο Λόγος εαυτώ καθ' υπόστασιν... Ουχ ως της των φύσεων διαφοράς ανηρημένης δια την ένωσην... Ου γαρ πρώτον άνθρωπος εγεννήθη κοινός εκ της Παρθένου, είθ' ούτω καταπεφοίτηκεν επ' αυτόν ο Λόγος, αλλ' εξ αυτής μήτρας ενωθείς...».

Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Επιστολή Δ', Προς Νεστόριον β': PG 77, 48AB: «Ούτω φαμέν αυτόν και παθείν και αναστήναι, ουχ ως του Θεού Λόγου παθόντος εις ιδίαν φύσιν... Απαθές γαρ το θείον ότι και ασώματον. Επειδή δε το γεγονός αυτού ίδιον σώμα πέπονθε ταύτα, πάλιν αυτός λέγεται παθείν υπέρ ημών. Ην γαρ ο απαθής εν τω πάσχοντι σώματι... Επειδή δε πάλιν το ίδιον αυτού σώμα... Υπέρ παντός εγεύσατο θανάτου, λέγεται παθείν αυτός τον υπέρ ημών θάνατον ουχ ως εις πείραν ελθών του θανάτου... Η σαρξ αυτού εγεύσατο θανάτου. Ούτω και εγηγεμένης αυτού της σαρκός, πάλιν η ανάστασις αυτού λέγεται... Ούτω Χριστόν ένα και Κύριον ομολογήσομεν ουχ ως άνθρωπον συμπροσκυνούντες τω Λόγω, ίνα μη τομής φαντασία παρεισκρίνηται δια του λέγειν το συν αλλ' ως ένα και τον αυτόν προσκυνούντες, ότι μη αλλότριον του Λόγου το σώμα αυτού, μεθ' ου και αυτώ συνεδρεύει τω Πατρί· ουχ ως δύο πάλιν συνεδρευόντων υιών, αλλ' ως ενός καθ' ένωσην μετά της ίδιας σαρκός».

Όρος Πίστεως τής Δ' Οικουμενικής Συνόδου:

«Επόμενοι τοίνυν τοίς άγίοις πατράσιν ένα και τον αυτόν όμολογείν υιον τον Κύριον ημών Ιησοῦν Χριστόν συμφώνως άπαντες εκδιδάσκομεν, τέλειον τον αυτόν έν θεότητι και τέλειον τον αυτόν έν ανθρωπότητι, θεόν αληθώς και άνθρωπον αληθώς τον αυτόν εκ ψυχής λογικής και σώματος, όμοούσιον τῷ πατρί κατά την θεότητα, και όμοούσιον τον αυτόν ημίν κατά την ανθρωπότητα, κατά πάντα όμοιον ημίν χωρις άμαρτίας· προ αιώνων μεν εκ του πατρός γεννηθέντα κατά την θεότητα, επ' έσχάτων δε τῶν ημερῶν τον αυτόν δι' ημάς και δια την ημετέραν σωτηριάν εκ Μαρίας τής παρθένου τής θεοτόκου κατά την ανθρωπότητα, ένα και τον αυτόν Χριστόν, υιον, Κύριον, μονογενῆ, έν δύο φύσεσιν άσυγχύτως, άτρέπτως, άδιαίρετως, άχωρίστως γνωριζόμενον, ούδαμου τής τῶν φύσεων διαφοράς ανηρημένης δια την ένωσην, σωζομένης δε μάλλον τής ιδιότητος έκάτερας φύσεως και εις έν πρόσωπον και μίαν υπόστασιν συντρεχούσης, ουκ εις δύο πρόσωπα μεριζόμενον η διαιρούμενον, αλλ' ένα και τον αυτόν υιον και μονογενῆ, θεόν Λόγον, Κύριον Ιησοῦν Χριστόν, καθά περ άνωθεν οι προφηται περι αυτού και αυτός ημάς ο Κύριος Ιησοῦς Χριστός έξεπαίδευσε και τῶν πατέρων ημίν παραδέδωκε σύμβολον».

Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Πρὸς Θαλάσσιον Περί Διαφόρων Ἀπόρων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, Ἐρώτησις Ξ' PG 90, 620CD: «Τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον, Χριστὸν ὁ τῆς Γραφῆς ὠνόμασε λόγος, καὶ μαρτυρεῖ σαφῶς οὕτως ὡς φάσκων ὁ μέγας Ἀπόστολος, «τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν γενεῶν, νῦν ἐφανερώθη», ταυτὸν λέγων δηλαδὴ τῷ Χριστῷ, τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον· τοῦτο προδήλως ἐστὶν ἄρρητός τε καὶ ἀπερινόητος θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις, εἰς ταυτὸν ἄγουσα τῆς θεότητι κατὰ πάντα τρόπον, τῷ τῆς ὑποστάσεως λόγῳ, τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ μίαν ἀμφοτέρων ἀποτελοῦσα τὴν ὑπόστασιν σύνθετον, τῆς αὐτῶν κατὰ φύσιν οὐσιώδους διαφορᾶς μηδεμίαν καθοτιοῦν ἐπάγουσα μείωσιν, ὥστε καὶ μίαν αὐτῶν γενέσθαι, καθ' ὃ ἔφην, τὴν ὑπόστασιν, καὶ τὴν φυσικὴν διαφορὰν ἀπαθῆ διαμένειν, καθ' ἣν καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀνελάττωτος αὐτῶν καὶ ἠνωμένων ἢ κατὰ φύσιν σώζεται ποσότης. Ὅπου γὰρ κατὰ τὴν ἔνωσιν οὐδὲν τὸ παράπαν τροπῆς ἢ ἀλλοιώσεως τοῖς ἐνωθεῖσι παρηκολούθησε πάθος, ἀκραιφνῆς ὁ κατὰ τὴν οὐσίαν ἐκατέρου τῶν ἠνωμένων διαμεμένηκε λόγος· ὧν δὲ ἀκραιφνῆς ὁ τῆς οὐσίας καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν διαμεμένηκε λόγος, τούτων ἀλώβητος κατὰ πάντα τρόπον μεμενήκασιν αἱ φύσεις, μηδεμιᾶς τὸ σύνολον ἀρνησαμένης τὰ ἑαυτῆς διὰ τὴν ἔνωσιν. Ἐπρεπε γὰρ τῷ ποιητῇ τῶν ὄλων καὶ γενομένων φύσει κατ' οἰκονομίαν ὅπερ οὐκ ἦν, καὶ ἑαυτὸν ὅπερ ἦν κατὰ φύσιν, καὶ ὅπερ γέγονε φύσει κατ' οἰκονομίαν, ἄτρεπτον διασώσασθαι. Θεῷ γὰρ οὐ πέφυκεν ἐνθεωρεῖσθαι τροπή, ὧς μηδεμία καθάπαξ κινήσις ἐπινοεῖται, περὶ ἣν ὑπάρχει τοῖς κινουμένοις τὸ τρέπεσθαι. Τοῦτό ἐστὶ τὸ μέγα καὶ ἀπόκρυφον μυστήριον. Τοῦτό ἐστὶ τὸ μακάριον, δι' ὃ τὰ πάντα συνέστησαν, τέλος. Τοῦτό ἐστὶν ὁ τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων προεπινοούμενος θεῖος σκοπός, ὃν ὀρίζοντες εἶναί φαμεν, «προεπινοούμενον τέλος, οὗ ἕνεκα μὲν πάντα, αὐτὸ δὲ οὐδενὸς ἕνεκα». Πρὸς τοῦτο τὸ τέλος ἀφορῶν, τὰς τῶν ὄντων ὁ Θεὸς παρήγαγεν οὐσίας. Τοῦτο κυρίως ἐστὶ τὸ τῆς προνοίας καὶ τῶν προνοουμένων πέρασ, καθ' ὃ εἰς τὸν Θεὸν ἢ τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένων ἐστὶν ἀνακεφαλαίωσις. Τοῦτό ἐστὶ τὸ πάντας περιγράφον τοὺς αἰῶνας καὶ τὴν ὑπεράπειρον καὶ ἀπειράκις ἀπείρως προϋπάρχουσαν τῶν αἰώνων μεγάλην τοῦ Θεοῦ βουλὴν ἐκφαῖνον μυστήριον, ἧς γέγονεν ἄγγελος αὐτὸς ὁ κατ' οὐσίαν τοῦ Θεοῦ Λόγος γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ αὐτόν, εἰ θέμις εἰπεῖν, τὸν ἐνδότατον πυθμένα τῆς πατρικῆς ἀγαθότητος φανερόν καταστήσας καὶ τὸ τέλος ἐν αὐτῷ δείξας, δι' ὃ τὴν πρὸς τὸ εἶναι σαφῶς ἀρχὴν ἔλαβον τὰ πεποιημένα. Διὰ γὰρ τὸν Χριστόν, ἦγουν τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον, πάντες οἱ αἰῶνες καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς τοῖς αἰῶσιν, ἐν Χριστῷ τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι καὶ τὸ τέλος εἰλήφασιν. Ἐνωσις γὰρ προὑπενοήθη τῶν αἰώνων, ὅρου καὶ ἀοριστίας, καὶ μέτρου καὶ ἀμετρίας, καὶ πέρατος καὶ ἀπειρίας, καὶ κτίστου καὶ κτίσεως, καὶ στάσεως καὶ κινήσεως, ἥτις ἐν Χριστῷ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων φανερωθέντι γέγονε, πλήρωσιν δοῦσα τῇ προγνώσει τοῦ Θεοῦ δι' ἑαυτῆς, ἵνα περὶ τὸ πάντη κατ' οὐσίαν ἀκίνητον στηῖ τὰ κατὰ φύσιν κινούμενα, τῆς πρὸς τε αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα παντελῶς ἐκβεβηκότα κινήσεως, καὶ λάβῃ τῇ πείρᾳ τὴν κατ' ἐνέργειαν γνῶσιν τοῦ, ἐν ᾧ στηῖναι κατηξιώθησαν, ἀναλλοίωτον καὶ ὡσαύτως ἔχουσαν, τὴν τοῦ γνωσθέντος αὐτοῖς παρεχομένην ἀπόλαυσιν».

Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Πρὸς Μαρίνον, PG 91, 32-36: «Τῆς οὖν διαφορᾶς τῶν ὀνομάτων φανερᾶς ἡμῖν γεγενημένης, διὰ τῆς εὐκρινῶς ἐκάστῳ προσαρμοσθείσης ὑπογραφῆς, μὴ ταρασσώμεθα τῶν ἐπὶ συγχύσει τῶν νοουμένων πραγμάτων, ἀδιακρίτως τοῖς ὀνόμασι κεχρισμένων ἀκούοντες· εἴπερ ἐν πράγμασιν ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ὀνόμασιν ἢ ἀλήθειαν· καὶ νομίσωμεν ταυτὸν εἶναι τὸ μὴ ταυτὸν· ἀλλ' εὐσεβῶς πιστεύοντες, ὀμολογήσωμεν τὸν Χριστόν Θεὸν τέλειον ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον τέλειον ἀληθῶς, τὸν αὐτόν πράγματι κυρίως κατ' ἀλήθειαν ὄντα, καὶ οὐ μόνον ψιλῆ κλήσει τοῦτο λεγόμενον· καὶ διὰ τοῦτο φύσεις δύο, ὧν αὐτὸς ἐστὶν ὑπόστασις, εἴπερ οὐκ ἄσαρκος, αὐτόν καταγγείλωμεν· καὶ δύο θελήματα φυσικά, κατὰ τοὺς Πατέρας· εἴπερ οὐκ ἄψιλος καὶ ἄνους, ἔχειν αὐτόν παρρησιασώμεθα· καὶ μὴ θαρρήσωμεν καινίσαι φωνήν, ἐφ' ἣ καταφυγὴν οὐκ ἔχομεν τὴν πατρικὴν αὐθεντίαν. Ἐν γὰρ θέλημα Χριστοῦ φυσικόν, ἢ προαιρετικόν, οὐ μόνον διὰ τὴν δειχθεῖσαν ἀτοπίαν δέος εἰπεῖν τοὺς εὐσεβεῖν ἐσπουδακότας, ἀλλ' ὅτι καὶ μηδεὶς τῶν ἁγίων πώποτε τοῦτο φήσας πέφανται· ἀληθῶς εἰδότες, ὡς ἢ προαιρέσεις τῶν ἐπ' ἄμφω· τὰ καλὰ τε λέγω καὶ τὰ κακὰ,

κινεῖσθαι δυναμένων ἐστίν· ὅπερ ἐπὶ Χριστοῦ τῆς ὄντως οὐσίας τῶν ἀγαθῶν καὶ πηγῆς, κἄν ἐννοεῖν, μὴ ὅτι γε λέγειν, πάσης ἀσεβείας πληρέστατον. Καὶ περὶ μὲν τούτων ταῦτα... Καὶ μηδεὶς ὑπονοήσει τούτοις μίαν καταγγέλλεσθαι Χριστοῦ τὴν ἐνέργειαν. Οὐ γὰρ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα τὸν Χριστὸν καταγγέλλομεν, ἀλλὰ Θεὸν τελείως ἐνανθρωπήσαντα, καὶ τῆς οἰκείας ἀφράστου θεότητος τὴν ἄπειρον, ἀπειράκις ἀπείρως ὑπεράπειρον δι' ἐνεργοῦς φύσει σαρκὸς νοερῶς ἐψυχωμένης ἐμφανῆ ποιησάμενον δύναμιν· ὅλον Θεὸν τὸν αὐτόν, καὶ ἄνθρωπος ἀληθῶς· ἄμφω τε φύσει τέλειον τὸν αὐτόν καὶ πληρέστατον· καὶ πᾶν εἶ τι κατ' ἄμφω πεφυκὸς ἀνελλιπῶς ἔχοντα πλὴν ἀμαρτίας, ἧς λόγος οὐδεὶς. Ὡν γὰρ αὐτὸς φύσεων ὑπόστασις ἦν, τούτων καὶ τοὺς οὐσιώδεις φυσικῶς ἐπέδεχτο λόγους. Εἰ δέ τοὺς οὐσιώδεις ὧν αὐτὸς ὑπόστασις ἦν, ἐπέδεχτο λόγους, καὶ φυσικὴν ἔμψυχον σαρκὸς εἰκότως εἶχεν ἐνέργειαν, ἧς οὐσιώδεις τῇ φύσει κατέσπαρται λόγος. Εἰ δέ φυσικὴν ὡς ἄνθρωπος ἐνέργειαν εἶχεν, ἧς ὁ λόγος τῆς φύσεως ὑπῆρχε συστατικός, καὶ ὡς Θεὸς δηλονότι φυσικὴν εἶχεν ἐνέργειαν, ἧς ὁ λόγος τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὑπῆρχεν ἐκφαντικός. Θεὸς γὰρ ὑπάρχων τέλειος, καὶ ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτός, καθ' ἑκάτερον ὧν ὑπῆρχεν ὑπόστασις, φυσικῶς ἐνήργει μὴ διαιρούμενος. Εἰ δέ καθ' ἑκάτερον ὧν ὑπῆρχεν ὑπόστασις φυσικῶς ἐνήργει μὴ διαιρούμενος, δῆλον ὅτι μετὰ τῶν φύσεων, ὧν ὑπόστασις ἦν, καὶ τὰς οὐσιώδεις αὐτῶν καὶ συστατικὰς ἐνεργείας εἶχεν, ὧν αὐτὸς ἔνωσις ἦν· ἑαυτῷ προσφυῶς ἐνεργῶν, καὶ οἷς ἐνήργει πιστούμενος, τὴν τῶν ἐξ ὧν, ἐν οἷς τε καὶ ἄπερ ὑπῆρχεν, ἀλήθειαν. Εἷς οὖν ἐκ δύο φύσεων ὁ Χριστὸς· θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος· μονογενὴς Λόγος καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος τῆς δόξης· ἐν αἷς γνωρίζεται, καὶ αἷς ἀληθῶς ὑπάρχων πιστεύεται· δύο τε φυσικὰς καὶ γενικὰς, καὶ τῶν ἐξ ὧν ἦν συστατικὰς κινήσεις, ἧγουν ἐνεργείας ἔχων, ὧν ἀποτελέσματα τὰ κατὰ μέρος ἦν ἐνεργήματα· ἐξ αὐτοῦ τε προβαλλόμενα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τελειούμενα, χωρὶς τομῆς τῶν ἐξ ὧν ὑπῆρχε, καὶ τῆς οἰασοῦν δίχρα συγχύσεως. Οὐ γὰρ ὑπομένει τομὴν ἢ σύγχυσιν, ὁ μηδέποτε τροπαῖς ὑποκείμενος, καὶ πᾶσι τοῖς οὔσι τὴν τε τοῦ εἶναι, καὶ πῶς εἶναι διαμονὴν τε καὶ σύστασιν παρεχόμενος».

Κοσμά Μαΐουμά, Μεγαλυνάριον τῆς Θεοτόκου

«Ἄξιον ἐστὶ ὡς ἀληθῶς, μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον, τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον καὶ Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Τὴν τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφεῖμ, τὴν ἀδιαφθόρως Θεὸν Λόγον τεκοῦσαν, τὴν ὄντως Θεοτόκον, Σέ μεγαλύνωμεν».

Απολυτίκιον τῆς Εορτῆς τοῦ Ευαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου

«Σήμερον τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ Κεφάλαιον, καὶ τοῦ ἀπ' αἰῶνος Μυστηρίου ἡ φανέρωσις, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Υἱὸς τῆς Παρθένου γίνεται, καὶ Γαβριὴλ τὴν χάριν εὐαγγελίζεται. Διὸ καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ τῇ Θεοτόκῳ βοήσωμεν· Χαῖρε Κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ».

Θεοτοκίον, Ἦχος πλ. δ' , Ἰωάννου Μοναχοῦ

«Ἀπεστάλη ἐξ οὐρανοῦ Γαβριὴλ ὁ Ἀρχάγγελος, εὐαγγελίσασθαι τῇ Παρθένῳ τὴν σύλληψιν, καὶ ἐλθὼν εἰς Ναζαρέτ, ἐλογίζετο ἐν ἑαυτῷ τὸ θαῦμα ἐκπληττόμενος, ὅτι πῶς ὁ ἐν ὑψίστοις ἀκατάληπτος ὢν, ἐκ Παρθένου τίκτεται! ὁ ἔχων θρόνον οὐρανόν, καὶ ὑποπόδιον τὴν γῆν, ἐν μήτρᾳ χωρεῖται γυναικός! ὧ τὰ Ἐξαπτέρυγα καὶ Πολυόμματα, ἀτενίσαι οὐ δύνανται, λόγῳ μόνῳ ἐκ ταύτης σαρκωθῆναι ἠυδόκησε! Θεοῦ ἐστὶ Λόγος ὁ παρών. Τὶ οὖν ἴσταμαι, καὶ οὐ λέγω τῇ Κόρῃ; Χαῖρε Κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ, χαῖρε Ἄγνη Παρθένε, χαῖρε Νύμφη ἀνύμφευτε, χαῖρε Μήτηρ τῆς ζωῆς, εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου».

Στιχηρὰ τῆς Ἑορτῆς (25 Μαρτίου), Ἦχος δ'

«Ὁ ἐξ ὑψίστου κληθεὶς, κατοικτειρήσας τὸ ποίημα ὁ Πλάστης, σπλάγχνοις τοῖς οἰκείοις τε κατακαμπτόμενος, Κόρης ἐν μήτρᾳ Θεόπαιδος, οἰκῆσαι σπεύδει, πρὸς ἣν ὁ μέγας ἦλθεν Ἀρχάγγελος. Χαῖρε προσφθεγγόμενος, Θεοχαρίτωτε, νῦν μετὰ σοῦ ὁ Θεὸς ἡμῶν, μὴ πτοηθῆς με, τοῦ Βασιλέως τὸν Ἀρχιστράτηγον· εὔρες γὰρ χάριν, ἦν ἀπώλεσεν, Εὖα τὸ πρὶν ἢ Προμήτωρ σου, καὶ συλλήψη καὶ τέξῃ, τοῦ Πατρὸς τὸν ὁμοούσιον».

Στιχηρά τῆς Ἑορτῆς (25 Μαρτίου), Ἦχος πλ. β'

«Ὅλην ἀποθέμενοι Βουλὴν προαιώνιον, ἀποκαλύπτων σοι Κόρη, Γαβριὴλ ἐφέστηκε, σὲ κατασπαζόμενος, καὶ φθεγγόμενος· Χαῖρε γῆ ἄσπορε, χαῖρε βάτε ἀφλεκτε, χαῖρε βάθος δυσθεώρητον, χαῖρε ἢ γέφυρα, πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἢ μετάγουσα, καὶ κλίμαξ ἢ μετάρσιος, ἦν ὁ Ἰακώβ ἐθεάσατο· χαῖρε θεία στάμνε τοῦ Μάννα, χαῖρε λύσις τῆς ἀρᾶς, χαῖρε Ἀδάμ ἢ ἀνάκλησις, μετὰ σοῦ ὁ Κύριος».

Στιχηρά τῆς Ἑορτῆς, Ἦχος πλ. β'

«Βουλὴν προαιώνιον, ἀποκαλύπτων σοι Κόρη, Γαβριὴλ ἐφέστηκε, σὲ κατασπαζόμενος, καὶ φθεγγόμενος· Χαῖρε γῆ ἄσπορε, χαῖρε βάτε ἀφλεκτε, χαῖρε βάθος δυσθεώρητον, χαῖρε ἢ γέφυρα, πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἢ μετάγουσα, καὶ κλίμαξ ἢ μετάρσιος, ἦν ὁ Ἰακώβ ἐθεάσατο· χαῖρε θεία στάμνε τοῦ Μάννα, χαῖρε λύσις τῆς ἀρᾶς, χαῖρε Ἀδάμ ἢ ἀνάκλησις, μετὰ σοῦ ὁ Κύριος».

Θεοτοκίον, Ἦχος δ' Ἀνδρέου Ἱεροσολυμίτου

«Σήμερον χαρᾶς Εὐαγγέλια, παρθενικὴ πανήγυρις, τὰ κάτω τοῖς ἄνω συνάπτεται, ὁ Ἀδάμ καινουργεῖται, ἡ Εὐὰ τῆς πρώτης λύπης ἐλευθεροῦται, καὶ ἡ σκηνὴ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας τῆ θεώσεως τοῦ προσληφθέντος φυράματος, ναὸς Θεοῦ κεχηρημάτικεν. Ὡ Μυστήριον! ὁ τρόπος τῆς κενώσεως ἄγνωστος, ὁ τρόπος τῆς συλλήψεως ἀφραστός, Ἄγγελος λειτουργεῖ τῷ θαύματι, παρθενικὴ γαστήρ τὸν Υἱὸν ὑποδέχεται, Πνεῦμα Ἅγιον καταπέμπεται, Πατὴρ ἄνωθεν εὐδοκεῖ, καὶ τὸ συνάλλαγμα, κατὰ κοινὴν πραγματεύεται βούλησιν, ἐν ᾧ, καὶ δι' οὗ σωθέντες, συνωδὰ τῷ Γαβριήλ, πρὸς τὴν Παρθένον βοήσωμεν· Χαῖρε Κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ, ἐξ ἧς ἡ σωτηρία, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν καθ' ἡμᾶς προσλαβόμενος φύσιν, πρὸς ἑαυτὸν ἐπανήγαγεν· Αὐτὸν ἰκέτευε, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν».

Θεοτοκίον Ἦχος β' Θεοφάνους

«Το ἀπ' αἰῶνος μυστήριον, ἀνακαλύπτεται σήμερον, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Υἱὸς ἀνθρώπου γίνεται, ἵνα τοῦ χειρόνος μεταλαβὼν, μεταδῶ μοι τοῦ βελτίονος. Ἐψεύσθη πάλαι Ἀδάμ, καὶ Θεὸς ἐπιθυμήσας οὐ γέγονεν, ἄνθρωπος γίνεται Θεός, ἵνα Θεὸν τὸν Ἀδάμ ἀπεργάσῃται. Εὐφραινέσθω ἡ κτίσις, χορευέτω, ἡ φύσις, ὅτι Ἀρχάγγελος Παρθένω, μετὰ δέους παρίσταται, καὶ τὸ Χαῖρε κομίζει, τῆς λύπης ἀντίθετον. Ὁ διὰ σπλάγχνα ἐλέους ἐνανθρωπήσας, Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι».

Στιχηρὸν Ἰδιόμελον, Ἦχος πλ. δ' Ἰωάννου Μοναχοῦ

«Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ· ὁ γὰρ τοῦ Πατρὸς συναΐδιος καὶ συνάναρχος καὶ σύνθρονος Υἱός, οἶκτον λαβὼν καὶ φιλόανθρωπον ἔλεον, ἑαυτὸν καθῆκεν εἰς κένωσιν κατ' εὐδοκίαν καὶ βούλησιν Πατρικὴν, καὶ μήτραν ᾤκησε Παρθενικὴν, προαγνισθεῖσαν τῷ Πνεύματι. Ὡ τοῦ θαύματος! ὁ Θεὸς ἐν ἀνθρώποις, ὁ ἀχώρητος ἐν μήτρᾳ, ὁ ἄχρονος ἐν χρόνῳ, καὶ τὸ παράδοξον, ὅτι καὶ ἡ σύλληψις ἄσπορος, καὶ ἡ κένωσις ἀφραστός, καὶ τὸ μυστήριον ὅσον! Ὁ Θεὸς γὰρ κενοῦται, καὶ σαρκοῦται καὶ πλάττεται, Ἀγγέλου πρὸς τὴν Ἄγνην, τὴν σύλληψιν λέξαντος· Χαῖρε Κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ, ὁ ἔχων τὸ μέγα ἔλεος».

Θεία Λειτουργία, Ευχή της Αναφοράς

«...Ἅγιος εἶ καὶ πανάγιος, Σὺ καὶ ὁ μονογενὴς σου Υἱός καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον... ὃς τὸν κόσμον σου οὕτως ἠγάπησας, ὥστε τὸν Υἱόν σου τὸν μονογενῆ δοῦναι ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον...».

Τροπάριο β' ἀντιφώνου Θείας Λειτουργίας, ἔργο του αυτοκράτορα Ιουστινιανού Α'

«Ὁ Μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς Ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας· σταυρωθεὶς τε, Χριστὸς ὁ Θεός, θανάτῳ θάνατον πατήσας, εἷς ὢν τῆς ἁγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· σῶσον ἡμᾶς».

Τροπάρια Ὡδῆ ς' Ὁ Εἰρμός, Μεσονυκτικόν πρό τῆς Ἀναστάσεως
Ἀνηρέθης, ἀλλ' οὐ διηρέθης, Λόγε ἢς μετέσχες σαρκός, εἰ γὰρ καὶ λέλυταί σου, ὁ ναὸς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους, ἀλλὰ καὶ οὕτω μία ἦν ὑπόστασις, τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκός σου, ἐν ἀμφοτέροις γάρ, εἷς ὑπάρχεις Υἱός, Λόγος τοῦ Θεοῦ, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

Βροτοκτόνον, ἀλλ' οὐ θεοκτόνον, ἔφυ τὸ παῖσμα τοῦ Ἀδάμ, εἰ γὰρ καὶ πέπονθέ σου, τῆς σαρκός ἢ χοϊκῆ οὐσία, ἀλλ' ἡ θεότης ἀπαθῆς διέμεινε, τὸ φθαρτὸν δὲ σου πρὸς ἀφθαρσίαν μετεστοιχείωσας, καὶ ἀφθάρτου ζωῆς, ἔδειξας πηγὴν ἐξ ἀναστάσεως.

Νικοδήμου Ἀγιορείτου, «Ἀπολογία τῆς ὑπὲρ τοῦ ἐν τῷ Βιβλίῳ τοῦ ἀοράτου Πολέμου κειμένου σημειώματος περὶ τῆς Κυρίας Θεοτόκου», *Ἐγχειρίδιον Συμβουλευτικόν*, Βόλος 1969, σσ. 213-214: «Καὶ ἀφίνω νὰ λέγω, ὅτι καὶ αἱ τάξεις τῶν Ἀγγέλων χρεῖαν εἶχον τῆς Ἐνσάρκου Οἰκονομίας, ὅχι μόνον ἵνα δι' Αὐτῆς λάβωσι τὴν ἀτρεψίαν· πρὸ γὰρ ταύτης οὐκ εἶχον αὐτὴν κατὰ τὴν γνώμην πολλῶν θεολόγων, ἀλλ' ἵνα δι' Αὐτῆς καὶ χωρητικώτεροι γένωνται, καὶ τρανοτέρων ἀκολούθως ἀπολαύωσι τῶν θεαρχικῶν ἐλλάμψεων καὶ μυστηρίων... Ὅθεν, εἶπεν ὁ σοφὸς Θεοδώρητος, ὅτι οἱ Ἄγγελοι μετὰ τὴν Ἐνσάρκωσιν βλέπουσι τὸν Θεὸν οὐκ ἐν ὁμοιώματι τῆς δόξης, ὡς πρότερον, ἀλλ' ἀληθεῖ καὶ ζῶντι τῆς σαρκός καλύμματι· καὶ διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος κεφαλὴν εἶπεν τὸν Χριστόν, καθ' ὃ ἄνθρωπον δηλαδὴ, ὑπὲρ πάντα ἢ —ὡς ὁ θεῖος Ἰερώνυμος γράφει— ὑπὲρ πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν, Ἀγγέλων δηλαδὴ καὶ ἀνθρώπων. Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος περὶ τῶν Ἀγγέλων ταῦτα: «τῆς δὲ Ἰησοῦ κοινωνίας ὡσαύτως ἠξιωμένας, οὐκ ἐν εἰκόσιν ἱεροπλάστοις μορφωτικῶς ἀποτυποῦσι (ἦτοι ἀποτυπούσαις) τὴν θεουργικὴν ὁμοίωσιν, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς αὐτῷ πλησιαζούσας ἐν πρώτῃ μετουσίᾳ τῆς γνώσεως τῶν θεουργικῶν αὐτοῦ φώτων». Ἐφη δὲ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σύρος: «Πρὸ τῆς ἐνσάρκου ἐπιδημίας τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἦν αὐτοῖς (τοῖς Ἀγγέλοις, δηλαδὴ) κατ' ἐξουσίαν, ὥστε εἰσιέναι πρὸς ταῦτα τὰ μυστήρια, ὅτε δὲ ἐσαρκώθη ὁ Λόγος, ἠνοιχθῆ αὐτοῖς θύρα ἐν τῷ Ἰησοῦ». ... Ἐλαβε σχέσιν νὰ κοινωνηθῆ ὁ Πατὴρ κατ' οὐσίαν μὲ τὸν ὁμοούσιον Τοῦ Υἱὸν καὶ μὲ τὸ Πνεῦμά Του τὸ Ἅγιον· τὸν μὲν ἀπ' αἰῶνος γεννῶν, τὸ δὲ ἐκπορεύων· εἰ γὰρ πάντῃ ἄσχετος καὶ ἀπόλυτος ἔμενον ὁ Θεός, οὐκ ἂν Υἱὸν ἔσχεν, οὔτε Πνεῦμα Ἅγιον· οὐδ' ἂν τῆς οὐσίας αὐτοῦ Αὐτοῖς ἐκοινωνήσε· μᾶλλον δέ, ἐν κατ' οὐσίαν τὰ τρία ἐστίν. Ἐλαβε σχέσιν νὰ κοινωνηθῆ καθ' ὑπόστασιν ὁ Υἱὸς μὲ τὴν ἀνθρωπότητα, δι' ἣν σχέσιν προέγνω καὶ προώρισε τὴν μετ' αὐτῆς ἐν χρόνῳ πραγματικὴν ἔνωσιν· ἡ γὰρ ἀνθρωπότης, ἰδίαν μὴ σχοῦσα ὑπόστασιν, τῆς τοῦ Υἱοῦ ὑποστάσεως ἐκοινωνήσεν, ἐν αὐτῇ τὸ εἶναι λαβοῦσα. Ἐλαβε σχέσιν ἀπ' αἰῶνος ὁ Θεός (καὶ ἰδιαιτέρως τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ᾧ ἐξαιρέτως πᾶσα ἡ κοινὴ ἐνέργεια τῆς Μακαρίας Τριάδος ἀνατίθεται), νὰ κοινωνηθῆ κατὰ τὴν ἐνέργειαν μὲ τὰ λοιπὰ κτίσματα, δι' ἣν σχέσιν προέγνω καὶ προώρισε γενέσθαι πάντα τὰ νοητὰ καὶ αἰσθητὰ κτίσματα· τὰ γὰρ κτίσματα τῆς ἐνεργείας μόνης καὶ δυνάμεως μετέσχον τοῦ Θεοῦ· οὐχὶ δὲ καὶ τῆς ὑποστάσεως ἢ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως, ὡς ἐν τῇ θείᾳ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τὸ εἶναι λαβόντα. Τούτων οὕτω προεγνωσμένων, ἐπεὶ ἐνδοτέρα τῆς ἐνεργείας ἐστὶν ἡ ὑπόστασις, ἐνδοτέρα ἄρα καὶ ἡ κατὰ τὴν ὑπόστασιν σχέσις τῆς κατὰ τὴν ἐνέργειαν σχέσεως· εἰ δὲ τοῦτο, ἐνδοτέρα ἂν εἶη συνεπομένως καὶ ἡ κατὰ τὴν σχέσιν τῆς ὑποστάσεως πρόγνωσις καὶ προορισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Θεοῦ Λόγου, τῆς κατὰ σχέσιν τῆς ἐνεργείας προγνώσεως καὶ προορισμοῦ τῶν λοιπῶν κτισμάτων· εἰ δὲ ἐνδοτέρα ἢ πρόγνωσις τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου, πρόδηλον, ὅτι καὶ κατὰ τάξιν προτέρα αὕτη ἐστὶ, καὶ τῆς τῶν κτισμάτων προγνώσεως αἰτιώδης· ὅτι καὶ ἡ θεία ὑπόστασις, ἐφ' ἧς ἡ σχέσις καὶ πρόγνωσις τῆς ἀνθρωπότητος ἐδράζεται, αἰτία τῆς θείας ἐνεργείας ὁμολογουμένως ἐστὶ κατὰ πάντας τοὺς Θεολόγους, ἐφ' ἧς ἐνέργεια, ἡ σχέσις καὶ πρόγνωσις πάντων τῶν κτισμάτων ἐρείδεται. ββ'. Παρασυνάπτομεν

δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τοῦτο, ὅτι διὰ τῶν αὐτῶν σχεδὸν θεοπρεπῶν καὶ ὑψηλῶν ὀνομάτων, διὰ τῶν ὁποίων θεολογεῖ καὶ γεραίρει ἀνωτέρω ὁ θεοφόρος Μάξιμος τὸ τῆς Ἐνσάρκου Οἰκονομίας Μυστήριον, διὰ τῶν αὐτῶν ἐξυμνεῖ καὶ τὸ ζωαρχικὸν καὶ θεοδόχον ὑποκείμενον [πρόσωπον] τῆς Θεοτόκου ὁ Θεσπέσιος ἐν τοῖς μελωδοῖς καὶ διαβατικώτατος ἐν θεολόγοις Ἄνδρέας ὁ Κρήτης, ὡς ὄργανον καὶ ἄμεσον μέσον καὶ συναίτιον ἀναγκαιότατον, οὐδὲ οὐκ ἄνευ, χρηματίσασαν τοῦ τοιοῦτου Μυστηρίου· καὶ τί γὰρ ἄλλο, ἀλλ' ἢ ὡς Μητέρα τοῦ σεσαρκωμένου Θεοῦ Λόγου; Οὕτω γὰρ πως θεολογεῖ περὶ Αὐτῆς· «Ζωαρχικὸν ἄρα τῆς Θεοτόκου τὸ σῶμα, ὅλον αὐτὸ τῆς Θεότητος τὸ ζωαρχικὸν εἰσδεξάμενον πλήρωμα»· «τὸ πανόμοιον τῆς ἀρχικῆς ωραιότητος ἴνδαλμα»· «ἢ παναρμόνιος τῆς θεϊκῆς ἐνσωματώσεως ὕλη»· «ὁ μέγας ἐν μικρῷ κόσμος, τοῦ τὸν κόσμον οὐκ ὄντα παραγαγόντος πρὸς ὑπαρξιν». «Τοῦτο τὸ πέρας ὦν πρὸς ἡμᾶς ἔθετο διαθηκῶν ὁ Θεός· τοῦτο ἢ φανέρωσις τῶν ἀποκρύφων τῆς θείας ἀκαταληψίας βυθῶν. Οὗτος ὁ σκοπὸς ὁ προεπινοηθεὶς τῶν αἰώνων· αὕτη τῶν θείων χρησμῶν ἢ κορωνίς· τοῦτο ἢ ἄρρητος καὶ ὑπεράγνωστος τῆς προανάρχου περὶ τὸν ἄνθρωπον κηδεμονίας βουλή» 36, καὶ τὰ ἐξῆς. Εἰ δὲ ἡ Θεοτόκος ὀνομάζεται ὑπὸ τοῦ Θεολόγου τούτου προεπινοηθεὶς σκοπὸς τοῦ Θεοῦ, τὸν δὲ προεπινοούμενον θεῖον σκοπὸν ὀρίζων ἀνωτέρω ὁ θεοφόρος Μάξιμος, εἶπεν, ὅτι εἶναι προεπινοούμενον τέλος· ἄρα καὶ ἡ Θεοτόκος προεπινοούμενον τέλος οὐκ ἀπεικότως ἂν λέγοιτο, πρὸς τὸ ὅποιον ἀφορῶν τὰς τῶν ὄντων ὁ Θεὸς παρήγαγεν οὐσίαν, ἥτοι τὸν νοητὸν κόσμον καὶ αἰσθητὸν (εἰ καὶ τὸ τέλος αὐτὸ διὰ τὸ πάντων ὕστατον τέλος ἦν, ἥτοι τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὴν ἐξ Αὐτῆς γενέσθαι ἀμέσως προορισθεῖσαν). Καὶ γὰρ τοῦτο δείκνυται ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως· ὁ γὰρ νοητὸς κόσμος τῶν Ἀγγέλων καὶ ὁ αἰσθητὸς τῶν ἀνθρώπων, διὰ τῆς Θεοτόκου ἠξιώθησαν ὁ μὲν τῆς ἀτρεψίας ὁ δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐπίγνωσεως, καθὼς ὁ περιώνυμος ἐν θεολόγοις καὶ διδασκάλους Ἰωσήφ ὁ Βρυένιος τοῦτο μαρτυρεῖ, λέγων· «Ἄλλον κατεσκεύασεν (ὁ Θεὸς) οὐρανὸν ἔμψυχόν τε καὶ λογικόν, ὥστε διὰ τούτου καὶ ἀνθρώπους εἰς ἐπίγνωσιν ἑαυτοῦ, καὶ ἀγγέλους εἰς ἀτρεψίαν, τοὺς μήπω πεσόντας ῥυθμίσασθαι». Καὶ νῦν ἡ Κυρία Θεοτόκος, ὡς Μητηρ Θεοῦ, ἀμέσως μετὰ Θεὸν οὔσα καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερβᾶσα ὄχι μόνον ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς πρώτας καὶ ἀνωτάτας τάξεις τῶν Ἀγγέλων, Χερουβὶμ καὶ Σεραφίμ, δι' ἑαυτῆς διανέμει τὸν πλοῦτον ὄλων τῶν ἐκ Θεοῦ χαρισμάτων καὶ θείων ἐλλάμψεων, εἰς ὅλους Ἀγγέλους τε ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπους, καθὼς ὄλη κοινῶς ἢ τοῦ Χριστοῦ φρονεῖ Ἐκκλησία».

Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἀγίας εἰκόνας* Λόγος Α, (I, 9) 3-15: «Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ εἰκόνας ὁ λόγος καὶ προσκυνήσεως, φέρε τὸν περὶ τούτων λόγον διευκρινήσωμεν. Εἰκὼν μὲν οὖν ἐστὶν ὁμοίωμα χαρακτηρίζον τὸ πρωτότυπον μετὰ τοῦ καὶ τινὰ διαφορὰν ἔχει πρὸς αὐτό· οὐ γὰρ κατὰ πάντα ἡ εἰκὼν ὁμοιοῦται πρὸς τὸ ἀρχέτυπον. Εἰκὼν τοίνυν ζῶσα, φυσικὴ καὶ ἀπαραλλάκτος τοῦ ἀοράτου θεοῦ ὁ υἱὸς ὅλον ἐν ἑαυτῷ φέρων τὸν πατέρα, κατὰ πάντα ἔχων τὴν πρὸς αὐτὸν ταυτότητα, μόνῳ δὲ διαφέρων τῷ αἰτιατῷ. Αἴτιον μὲν γὰρ φυσικὸν ὁ πατήρ, αἰτιατὸν δὲ ὁ υἱός· οὐ γὰρ πατήρ ἐξ υἱοῦ, ἀλλὰ υἱὸς ἐκ πατρός. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ, εἰ καὶ μὴ μετ' αὐτὸν ἔχει τὸ εἶναι, ὅπερ ἐστὶν ὁ γεννήσας πατήρ. Εἰσὶ δὲ καὶ ἐν τῷ θεῷ εἰκόνας καὶ παραδείγματα τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐσομένων, τουτέστιν ἡ βουλή αὐτοῦ ἢ προαιώνιος καὶ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχουσα. Ἄτρεπτον γὰρ τὸ θεῖον κατὰ πάντα, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ μεταβολὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. Ταύτας τὰς εἰκόνας καὶ τὰ παραδείγματα προορισμούς φησιν ὁ ἅγιος Διονύσιος ὁ πολὺς τὰ θεῖα καὶ μετὰ θεοῦ τὰ περὶ θεοῦ διασκεψάμενος. Ἐν γὰρ τῇ βουλῇ αὐτοῦ ἐχαρακτηρίζετο καὶ εἰκονίζετο πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ προωρισμένα καὶ ἀπαραβάτως ἐσόμενα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, ὥσπερ, εἴ τις βούλοιτο οἰκοδομήσαι οἶκον, ἀνατυποῖ καὶ εἰκονίζει πρῶτον τὸ σχῆμα κατὰ διάνοιαν. Εἶτα πάλιν εἰκόνας εἰσὶ τῶν ἀοράτων καὶ ἀτυπῶτων, σωματικῶς τυπουμένων πρὸς ἀμυδρὰν κατανόησιν. Καὶ γὰρ ἡ θεία γραφὴ τύπους θεῶν καὶ ἀγγέλους περιτίθει καὶ τὴν αἰτίαν διδάσκων ὁ αὐτὸς θεῖος ἀνὴρ φησιν, ὅτι μὲν γὰρ εἰκότως προ βέβληνται τῶν ἀτυπῶτων οἱ τύποι καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀσχηματίστων, οὐ μόνον αἰτίαν φαίη τις εἶναι τὴν καθ' ἡμᾶς ἀναλογίαν ἀδυνατοῦσαν ἀμέσως ἐπὶ τὰς νοητὰς ἀνατείνεσθαι θεωρίας καὶ δεομένην οἰκείων καὶ συμφυῶν ἀναγωγῶν».

Ιωάννου Δαμασκηνού, Πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγίας εἰκόνας Λόγος Α, 16, PG 94, 1245A: «Πάλαι μὲν ὁ θεὸς ὁ ἀσώματός τε καὶ ἀσχημάτιστος οὐδαμῶς εἰκονίζετο νῦν δὲ σαρκὶ ὀφθέντος θεοῦ καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφέντος εἰκονίζω θεοῦ τὸ ὀρώμενον. Οὐ προσκυνῶ τῆ ὕλη προσκυνῶ δὲ τὸν τῆς ὕλης δημιουργόν τὸν ὕλην δι' ἐμὲ γενόμενον καὶ ἐν ὕλῃ κατοικήσαι καταδεξάμενον καὶ δι' ὕλης τὴν σωτηρίαν μου ἐργασάμενον καὶ σέβων οὐ παύσομαι τὴν ὕλην δι' ἧς ἡ σωτηρία μου εἴργασται».

Ιωάννου Δαμασκηνού, Πρὸς τοὺς διαβάλλοντας τὰς ἁγίας εἰκόνας Λόγος Β, 14, PG 94, 1300 BC: «Οὐ προσκυνῶ τῆ ὕλη, προσκυνῶ δὲ τὸν τῆς ὕλης δημιουργόν, τὸν ὕλην δι' ἐμὲ γενόμενον, καὶ ἐν ὕλῃ τὴν κατοίκησιν θέμενον, καὶ δι' ὕλης τὴν σωτηρίαν μου ἐργασάμενον. Ὁ γὰρ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Πᾶσι δὲ δῆλον ὅτι ἡ σὰρξ ὕλη καὶ κτίσμα ἐστίν. Σέβω οὖν τὴν ὕλην καὶ δι' αἰδοῦς ἄγω καὶ προσκυνῶ, δι' ἧς ἡ σωτηρία μου γέγονε. Σέβω δὲ οὐχ ὡς Θεόν, ἀλλ ὡς θείας ἐνεργείας καὶ χάριτος ἔμπλεον. Ἡ οὐχ ἡ ὕλη τοῦ σταυροῦ ξύλον, τὸ τρισόλβιον καὶ τρισμακάριστον; Ἡ οὐχ ὕλη τὸ ὄρος τὸ σεπτόν, τὸ ἅγιον, ὁ τοῦ κρανίου τόπος; Τὸ τοῦ κυρίου μου σῶμα καὶ αἷμα; Ἡ οὐχὶ τὸ μέλαν, τὰ τῶν Εὐαγγελίων δέρματα; Ἡ οὐχ ὕλη ἡ ζωποιοῦς τράπεζα, ἡ τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς ἡμῶν χορηγοῦσα; Ἡ οὐχ ὕλη πρό τούτων ἀπάντων τὸ τοῦ Κυρίου μου σῶμα καὶ αἷμα; Ἡ πάντων τούτων ἄνελε τὸ σέβας καὶ τὴν προσκύνησιν, ἢ παραχώρει τῆ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει καὶ τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν, Θεοῦ καὶ φίλων Θεοῦ ὀνόματα ἁγιαζομένων καὶ διὰ τοῦτο θείου πνεύματος ἐπισκιαζομένων χάριτι;».

Ὅρος δογματικός της Ζ Οικουμενικῆς Συνόδου

Ἡ ἁγία μεγάλη καὶ οἰκουμενική σύνοδος ἡ κατὰ Θεοῦ χάριν καὶ θέσπισμα τῶν εὐσεβῶν καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῆς αὐτοῦ μητρὸς συναθροισθεῖσα τὸ δεύτερον ἐν τῇ Νικαέων λαμπρᾷ μητροπόλει τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας, ἐν τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπονομαζομένη «σοφία», ἀκολουθήσασα τῇ παραδόσει τῆς ἐκκλησίας ὥρισε τὰ ὑποτεταγμένα.

[1] Ὁ τὸ φῶς τῆς αὐτοῦ ἐπιγνώσεως ἡμῖν χαρισάμενος καὶ τοῦ σκότους τῆς εἰδωλικῆς μανίας ἡμᾶς λυτρώσάμενος Χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, νυμφευσάμενος τὴν ἁγίαν αὐτοῦ καθολικὴν ἐκκλησίαν μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ρυτίδα, ταύτην ἐπηγγείλατο διαφυλάττεσθαι τοῖς τε ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς διεβεβαιοῦτο λέγων· «μεθ' ἡμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως συντελείας τοῦ αἰῶνος»· ταύτην δὲ τὴν ἐπαγγελίαν οὐ μόνον αὐτοῖς ἐχαρίσατο, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν τοῖς δι' αὐτῶν πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. [2] τῆς οὖν δωρεᾶς ταύτης ἀλογήσαντές τινες ὡς ὑπὸ τοῦ ἀπατεῶνος ἐχθροῦ ἀναπτερούμενοι ἐξέστησαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῇ παραδόσει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀντιταξάμενοι πρὸς τὴν σύνεσιν τῆς ἀληθείας διήμαρτον, καὶ ὡς φησιν ὁ παροικιακὸς λόγος «τοὺς ἄξονας τοῦ ἰδίου γεωργίου πεπλάνηται», καὶ συνῆξαν ἐν χερσὶν ἀκαρπίαν, ὅτι τῶν ἱερῶν ἀναθημάτων τὴν θεοπρεπῆ εὐκοσμίαν διαβάλλειν τετολμήκασιν ἱερεῖς μὲν λεγόμενοι, μὴ ὄντες δέ· περὶ ᾧ ὁ θεὸς διὰ τῆς προφητείας βοᾷ· «ποιμένες πολλοὶ διέφθειραν τὸν ἀμπελῶνά μου, ἐμόλυναν τὴν μερίδα μου»· ἀνιέροις γὰρ ἐπακολουθήσαντες ἀνδράσι ταῖς ἰδίας φρεσὶ πειθομένοις κατηγορήσαν τῆς ἀρμοσθείσης Χριστῷ τῷ Θεῷ ἁγίας αὐτοῦ ἐκκλησίας καὶ ἀναμέσον ἁγίου καὶ βεβήλου οὐ διέστειλαν, τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ὁμοίως τοῖς ξοάνοις τῶν σατανικῶν εἰδώλων ὀνομάσαντες. [3] δι' ὃ μὴ φέρων ὄραν ὑπὸ τοιαύτης λύμης διαφθερόμενον τὸ ὑπήκοον ὁ δεσπότης Θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς ἱερωσύνης ἀρχηγούς τῆ εὐδοκία συνεκάλεσε θείῳ ζήλῳ καὶ ἐπινεύσει Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῶν πιστοτάτων ἡμῶν βασιλέων, ὅπως ἡ ἔνθεος παράδοσις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κοινῇ ψήφῳ ἀπολάβῃ τὸ κύρος· μετὰ πάσης τοίνυν ἀκριβείας ἐρενήσαντές τε καὶ διασκεψάμενοι καὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀληθείας ἀκολουθήσαντες οὐδὲν ἀφαιροῦμεν οὐδὲ προστίθεμεν, ἀλλὰ πάντα τὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀμείωτα διαφυλάττομεν· καὶ ἐπόμενοι ταῖς ἁγίαις οἰκουμενικαῖς ἔξ συνόδοις, πρῶτα μὲν τῇ ἐν τῇ λαμπρᾷ

Νικαέων μητροπόλει συναθροισθείση, ἔτι γε μὴν καὶ τῇ μετ' αὐτὴν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ βασιλίδι πόλει·

[4] Ἐκθεσις πίστεως τῶν ἐν Νικαίᾳ τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτῶ ἀγίων καὶ μακαρίων πατέρων

[5] Ἐκθεσις πίστεως τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑκατὸν πενήκοντα ἀγίων καὶ μακαρίων πατέρων

[6] Βδελυσσόμεθα δὲ καὶ ἀναθεματίζομεν Ἄρειον καὶ τοὺς αὐτῶ σύμφρονας καὶ κοινωνοὺς τῆς μανιώδους αὐτοῦ κακοδοξίας, Μακεδόνιόν τε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ὀνομασθέντας πνευματομάχους, ὁμολογοῦμεν δὲ καὶ τὴν δέσποιναν ἡμῶν τὴν ἁγίαν Μαρίαν κυρίως καὶ ἀληθῶς θεοτόκον ὡς τεκοῦσαν σαρκὶ τὸν ἕνα τῆς ἁγίας τριάδος Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν, καθὰ καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον ἐδογματίσει σύνοδος καὶ τὸν ἀσεβῆ Νεστόριον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὡς προσωπικὴν δυάδα εἰσάγοντας τῆς ἐκκλησίας ἐξώθησε· σὺν τούτοις δὲ καὶ τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦμεν τοῦ σαρκωθέντος δι' ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀχράντου θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τέλειον αὐτὸν θεὸν καὶ τέλειον ἄνθρωπον γινώσκοντες, ὡς καὶ ἡ ἐν χαλκηδόνι σύνοδος ἐξεφώνησεν, Εὐτυχῆ καὶ Διόσκορον δυσφημήσαντας τῆς θείας αὐλῆς ἐξελάσασα, συναποβάλλοντες αὐτοῖς Σεβῆρον, Πέτρον, καὶ τὴν πολυβλάσφημον αὐτῶν ἀλληλόπλοκον σειράν, μεθ' ὧν καὶ τὰ Ὀριγένους Εὐαγγρίου τε καὶ Διδύμου μυθεύματα ἀναθεματίζομεν, ὡς καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθεῖσα πέμπτη σύνοδος· εἴτ' αὖτε καὶ δύο θελήματα καὶ ἐνεργείας κατὰ τὴν τῶν φύσεων ιδιότητα κηρύττομεν, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἕκτη σύνοδος ἐξεβόησεν ἀποκηρύξασα Σέργιον Ὀνώριον Κῦρον Πύρρον Μακάριον, τοὺς ἀθελήτους τῆς εὐσεβείας καὶ τοὺς τούτων ὁμόφρονας.

[7] καὶ συνελόντες φαμέν· ἀπάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐγγράφως ἢ ἀγράφως τεθεσπισμένας ἡμῖν παραδόσεις ἀκαινοτομήτως φυλάττομεν· ὧν μία ἐστὶ καὶ ἡ τῆς εἰκονικῆς ἀναζωγραφήσεως ἐκτύπωσις ὡς

τῇ ἱστορίᾳ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος συνάδουσα, πρὸς πίστωσιν τῆς ἀληθινῆς καὶ οὐ κατὰ φαντασίαν τοῦ θεοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως, καὶ εἰς ὁμοίαν λυσιτέλειαν ἡμῖν χρησιμεύουσα· τὰ γὰρ ἀλλήλων δηλωτικά, ἀναμφιβόλως καὶ τὰ ἀλλήλων ἔχουσιν ἐμφάσεις.

[8] Τούτων οὕτως ἐχόντων, τὴν βασιλικὴν ὡς περ ἐρχόμενοι τρίβον, ἐπακολουθοῦντες τῇ θεηγόρῳ διδασκαλίᾳ τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν καὶ τῇ παραδόσει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας –τοῦ γὰρ ἐν αὐτῇ οἰκήσαντος ἁγίου πνεύματος εἶναι ταύτην γινώσκομεν–, ὀρίζομεν οὖν σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ καὶ ἐμμελείᾳ παραπλησίως τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωποιοῦ σταυροῦ ἀνατίθεσθαι τὰς σεπτὰς καὶ ἁγίας εἰκόνας τὰς ἐκ χρωμάτων καὶ ψηφίδος καὶ ἐτέρας ὕλης ἐπιτηδείως ἐχούσης ἐν ταῖς ἁγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, ἐν ἱεροῖς σκεύεσι καὶ ἐσθῆσι τοίχοις τε καὶ σανίσιν, οἴκοις τε καὶ ὁδοῖς, τῆς τε τοῦ Κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰκόνας καὶ τῆς ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν καὶ ἁγίας θεοτόκου τιμίων τε ἀγγέλων καὶ πάντων ἀγίων καὶ ὁσίων ἀνδρῶν –ὅσῳ γὰρ συνεχῶς δι' εἰκονικῆς ἀνατυπώσεως ὀρῶνται, τοσοῦτον καὶ οἱ ταύτας θεώμενοι διανίστανται πρὸς τὴν τῶν πρωτοτύπων μνήμην τε καὶ ἐπιπόθησιν– [9] καὶ ταύταις ἀσπασμὸν καὶ τιμητικὴν προσκύνησιν ἀπονέμειν –οὐ μὴν τὴν κατὰ πίστιν ἡμῶν ἀληθινὴν λατρείαν, ἣ πρέπει μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει, ἀλλ' ὃν τρόπον τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωποιοῦ σταυροῦ καὶ τοῖς ἁγίοις εὐαγγελίοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἱεροῖς ἀναθήμασι– καὶ θυμιαμάτων καὶ φώτων προσαγωγὴν πρὸς τὴν τούτων τιμὴν ποιεῖσθαι, καθὼς καὶ τοῖς ἀρχαίοις εὐσεβῶς εἴθισται.

[9] «Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει», καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν. οὕτω γὰρ κρατῦνεται ἡ τῶν ἀγίων πατέρων ἡμῶν διδασκαλία, εἴτουν παράδοσις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων εἰς πέρατα δεξαμένης τὸ εὐαγγέλιον. οὕτω τῷ ἐν Χριστῷ λαλήσαντι Παύλῳ καὶ πάσῃ τῇ θείᾳ ἀποστολικῇ ὁμηγύρῃ καὶ πατρικῇ ἀγιότητι ἐξακολουθοῦμεν κρατοῦντες τὰς παραδόσεις ἃς παρελήφαμεν· οὕτω τοὺς ἐπινικίους τῇ ἐκκλησίᾳ προφητικῶς κατεπάδομεν ὕμνους· «Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἰερουσαλήμ· τέρπου καὶ εὐφραίνου ἐξ ὄλης τῆς

καρδίας σου· περιεῖλε Κύριος ἐκ σοῦ τὰ ἀδικήματα τῶν ἀντικειμένων σοι, λελύτρωσαι ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν σου· Κύριος βασιλεὺς ἐν μέσῳ σου· οὐκ ὄψει κακὰ οὐκέτι», καὶ εἰρήνη ἐπὶ σοὶ εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον.

[10] Τοὺς οὖν τολμῶντας ἐτέρως φρονεῖν ἢ διδάσκειν ἢ κατὰ τοὺς ἐνάγεις αἰρετικούς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις ἀθετεῖν καὶ καινοτομίαν τινὰ ἐπινοεῖν ἢ ἀποβάλλεσθαι τι ἐκ τῶν ἀνατεθειμένων τῇ ἐκκλησίᾳ, εὐαγγέλιον ἢ τύπον τοῦ σταυροῦ ἢ εἰκονικὴν ἀναζωγράφησιν ἢ ἅγιον λείψανον μάρτυρος, ἢ ἐπινοεῖν σκολιῶς καὶ πανούργως πρὸς τὸ ἀνατρέψαι μίαν τινὰ τῶν ἐνθέσμων παραδόσεων τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἔτι γε μὴν ὡς κοινοῖς χρῆσθαι τοῖς ἱεροῖς κειμηλίοις ἢ τοῖς εὐαγέσι μοναστηρίοις, ἐπισκόπους μὲν ὄντας ἢ κληρικούς καθαιρεῖσθαι προστάσσομεν, μονάζοντας δὲ ἢ λαϊκούς τῆς κοινωνίας ἀφορίζεσθαι.

Εἰρηναίου Λυώνος, Κατὰ αἰρέσεων δ', 18, PG 7, 1028: «Ἡμῶν δὲ σύμφωνος ἡ γνώμη (= διδασκαλία) τῇ Εὐχαριστίᾳ, ἢ δὲ Εὐχαριστία βεβαιοῖ τὴν γνώμην».